

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

DOMINYKAS SURVILA
CIVILINĖS TEISĖS
MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

**KREDITORIAUS INTERESŲ GYNIMO BŪDŲ TAIKYMO KARTU SU
LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮMONIŲ BANKROTO ĮSTATYMU AKTUALIJOS IR
PROBLEMATIKA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Dr. Algirdas Matkevičius

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KREDITORIAUS TEISĖ GINTI SAVO INTERESUS NUO SKOLININKO NEMOKUMO BANKROTO PROCESE	6
1.1. Nemokumo samprata ir jos reikšmės bankroto procese nustatymas	6
1.1.1. Bankroto ir nemokumo sąvokų vartojimo reikšmė	9
1.1.2. Bankroto bylos iškelimo sąlygų ir nemokumo sampratos lyginamoji analizė	12
1.2. Kreditoriaus sąvoka bankroto teisėje.....	16
1.2.1. Kreditoriaus reikalavimų dydžio nustatymas	18
1.2.2. Kreditoriaus reikalavimo perleidimas	23
2. KREDITORIAUS TEISĖ GINTI PAŽEISTAS TEISES <i>ACTIO PAULIANA</i> INSTITUTO PAGRINDU	26
2.1. Skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo įrodymas	27
2.2. <i>Actio pauliana</i> instituto taikymo ypatumai įmonei iškelus bankroto bylą	32
3. NETIESIOGINIO IEŠKINIO INSTITUTO PROBLEMA.....	37
3.1. Netiesioginis ieškinys – neveiksmingas kreditoriaus interesų gynimo būdas?	37
3.2. Įrodymų rinkimo problema.....	41
4. KREDITORIAUS INTERESŲ APSAUGOS, ĮMONEI IŠKĖLUS BANKROTO BYLĄ NE TEISMO TVARKA, PROBLEMATIKA	44
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA	58
SUMMARY	59

ĮVADAS

Valstybėje nuolat vyksta įvairūs dinaminiai procesai, kurių metu vienos įmonės, puikiai prisitaikydamos prie rinkos pokyčių, gali uždirbti pelną, plėsti verslą, o kitos, susidūrusios su finansiniais sunkumais, dėl didelės konkurencijos, priimtose per didelės rizikos ar neapgalvotų vadovų sprendimų tampa nemokios, nebegali atsiskaityti su kreditoriais. Esant laikinam finansiniam sutrikimui įmonė turi galimybę atkurti savo vykdomą veiklą nepažeisdama kitų rinkos subjektų interesų, tačiau kilus ilgalaikiam finansiniam sutrikimui, susikaupus skoloms ir pradelstiems įsipareigojimams, kurie viršija pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės, atsiranda galimybė įmonę pripažinti nemokia ir iškelti jai bankroto bylą.

Įmonių bankrotai tampa nuolatiniu pasaulinės finansinės krizės reiškiniu, sukeliančiu daug neigiamų padarinių ne tik pačiai įmonei, bet ir jos kreditoriams. Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis, 2010 m. Lietuvoje buvo pradėtos bankroto procedūros 1 635 įmonėms, o 2011 m. – 1 238 įmonėms¹. Statistika rodo, kad 1993–2010 m. laikotarpiu baigus bankroto procesus buvo patenkinti tik 9 proc. visų kreditorių reikalavimų². Toks didelis bankroto bylų skaičius ir maža patenkintų kreditorių reikalavimų dalis verčia dar kartą pagrįsti ir įvertinti kreditorių pažeistų teisių užtikrinimo bankroto procese institutą.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) šeštosios knygos IV skyriaus nuostatos įtvirtina kreditoriaus subjektinių teisių ir teisės saugomų interesų gynbos būdus, kurių taikymas bankroto proceso metu pasižymi tam tikra specifika ir kreditoriui atsiradusiais padariniais. Tačiau bankroto bylų nagrinėjimas vyksta vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymu (toliau – ĮBI), todėl tam tikri CK numatyti kreditoriaus interesų gynbos būdai, pavyzdžiui, daikto sulaikymo teisė bankroto procese, negali būti įgyvendinami ir šiame darbe nėra nagrinėjami. Tokie institutai kaip *actio Pauliana* ir netiesioginis ieškinys įvardijami kaip pagrindiniai kreditoriaus interesų gynimo būdai bankroto bylose, todėl tikslinga juos išanalizuoti ir įvertinti. Teorinė ir praktinė pagrindinių kreditoriaus interesų gynimo būdų bankroto bylose analizė leidžia atskleisti jų aktualijas bei problematiką.

Temos naujumas ir aktualumas. 2008 m. prasidėjus ekonominiam sunkmečiui Lietuvoje gerokai išaugo bankrutuojančių įmonių skaičius, todėl kreditorių negalėjimas ir nemokėjimas apginti savo interesų skolininko atžvilgiu tapo labai aktualia ir nuolat diskutuojama tema. Kreditorių interesų gynbos būdų, numatytų CK, taikymas teoriniu

¹ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų 2011 m. apžvalga. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2011_01_12.pdf> (žiūrėta 2012 02 01).

² Lietuvos statistikos departamentas. Įmonių bankrotas. Prieiga per internetą:

<<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9160&PHPSESSID=03dc411e2da465d3119a384920c0b9c2>> (žiūrėta 2011 12 11).

lygmeniu yra gana detalai aptartas ir išnagrinėtas Lietuvos mokslo atstovų³, tačiau ištyrus įvairius Lietuvos autorių mokslinius tiriamojo ir aprašomojo pobūdžio literatūros šaltinius nustatyta, kad šių institutų taikymo bankroto proceso metu specifika nėra tinkamai ir išsamiai išanalizuota, pateikiama informacija nėra išsami. Mokslinės literatūros autoriai, kaip antai R. Norkus⁴, V. Mikuckienė⁵, nagrinėjo įmonių nemokumo ir bankroto problemas, aprašė įvairius būdus ir metodus, kaip nustatyti ir prognozuoti bankroto bylos iškėlimą ar jo išvengti. Kiti autoriai analizavo bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumus, tačiau pateikiama kreditoriaus gynbos būdų analizė nėra išsami – išaiškinamas tik kreditoriaus gynimo būdų taikymas ar problematika. Klaidingai manoma, kad kreditoriaus teisės labiau suvaržomos, kai skolininkui iškeliama bankroto byla, o visi bankroto procese priimami sprendimai priklauso nuo bankroto administratoriaus. Šiame darbe autorius siekia parodyti, kad ir kreditoriui, ne tik administratoriui, suteikiamos plačios galimybės pasinaudoti įstatymo suteiktomis teisėmis ginti pažeistus interesus bankroto procese. Todėl tikslinga išanalizuoti, kuris gynbos būdas yra palankiausias ir veiksmingiausias, arba nėra tinkamai reglamentuotas įstatymo, pateikti teismų praktikos pavyzdžių ir aktualijų taikant konkretų gynbos būdą.

Darbo tyrimo objektas – kreditoriaus interesų gynimo būdų taikymas kartu su Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymu.

Atsižvelgdamas į tyrimo objektą autorius kelia **hipotezę**, kad nors CK įtvirtina ir reglamentuoja specialiuosius kreditoriaus interesų gynbos būdus, tačiau bankroto procese šie būdai nėra pakankami veiksmingai užtikrinti kreditorių teises.

Darbo tikslas – išanalizuoti kreditorių interesų gynimo taikant bankroto įstatymą būdus, identifikuoti įstatymo reglamentavimo spragas ir dėl jų kylančias problemas, su kuriomis kreditoriai susiduria gindami savo pažeistas teises ir teisėtus interesus tiek teismine, tiek neteismine tvarka.

Siekiant pagrindinio darbo tikslo iškelti šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti kreditoriaus, bankroto, įmonės nemokumo sąvokas, pateikti lyginamąją analizę ir nustatyti jų praktinę reikšmę bankroto procese.
2. Išanalizuoti *actio Pauliana* institutą ir pateikti probleminius klausimus, kylančius jį taikant bankroto bylose.
3. Ištirti, kodėl netiesioginis ieškinytis yra neveiksmingas kreditoriaus interesų gynimo institutas bankroto procese.

---

³ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37(29). P. 50–59; Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69); Augaitė D. *Actio Pauliana* // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P. 5–18.

⁴ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, Nr. 57 (49).

⁵ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija. 2008, Nr. 7 (109).

4. Išnagrinėti problemas, su kuriomis susiduria kreditoriai iškėlus įmonei bankroto bylą ne teismo tvarka, ir pateikti tokio proceso privalumus bei trūkumus.
5. Išanalizuoti Lietuvos teismų praktiką bylose dėl *actio Pauliana* ir netiesioginio ieškinio taikymo.
6. Apibendrinti gautus rezultatus, pateikti išvadų, pasiūlymų, rekomendacijų.

Tyrimo metodai. Nagrinėjant iškeltus darbo uždavinius, taikyti šie metodai:

- *Sisteminės analizės metodas.* Siekiant detalizuoti kreditoriaus interesų gynybos būdus, teisės taikymo ir aiškinimo taisykles bei atskleisti CK ir ĮBĮ vartojamų sąvokų reikšmę taikomas sisteminės analizės metodas.
- *Dokumentų analizės metodas.* Šiuo metodu analizuojami teisės aktai, teismų praktika, teisės doktrina.
- *Teleologinis metodas.* Šis metodas padeda atskleisti *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio institutų tikslus, uždavinius.
- *Apibendrinimo metodas.* Šiuo metodu apibendrinami gauti duomenys, šaltiniai, suformuluojamos išvados ir pateikiami pasiūlymai.
- *Lingvistinis metodas.* Šiuo metodu remiamasi norint išaiškinti Įmonių bankroto įstatyme vartojamų sąvokų reikšmę ir aktualumą.

Darbo struktūra. Magistrinis darbas susideda iš keturių dalių. Pateiktos teorinės žinios grindžiamos išanalizuotais teismų praktikos pavyzdžiais.

Pirmoji dalis skirta apibrėžti pagrindines sąvokas, vartojamas bankroto procese, aptariamos nemokumo ir bankroto sąvokos bei pateikiama jų lyginamoji analizė, įvardijamos įstatymo spragos taikant šias sąvokas. Analizuojama kreditoriaus samprata bankroto procese, teisė reikšti kreditorinį reikalavimą bei ginčyti kitų kreditorių reikalavimus ir šioje srityje kylančios problemos.

Antroje dalyje analizuojama *actio Pauliana* instituto paskirtis, taikymo ir praktinio įgyvendinimo bankroto bylose problemos. Nagrinėjami *actio Pauliana* instituto taikymo teisiniai padariniai.

Trečioje dalyje nagrinėjamas netiesioginio ieškinio institutas. Pateikiama įrodymų, kodėl šis institutas nėra veiksmingas gynybos būdas, analizuojamos ir įvardijamos įstatyme esančios teisinio reglamentavimo spragos ir netikslumai, tyrimą pagrindžiant aktualia teismų praktika.

Ketvirtoje darbo dalyje nagrinėjama, kaip pasikeičia kreditorių interesų gynimas iškėlus įmonei bankroto bylą neteisėtine tvarka.

Darbo pabaigoje pateikiamos tyrimo išvados, pateikiama siūlymų ir rekomendacijų.

1. KREDITORIAUS TEISĖ GINTI SAVO INTERESUS NUO SKOLININKO NEMOKUMO BANKROTO PROCESE

Teisėti kreditoriaus interesai patenkinti savo reikalavimą skolininkui tapus nemokiu reguliuojami ir ginami Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo ir, tam tikrais atvejais, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso įtvirtintomis teisės normomis. Kreditorių interesų užtikrinimą bankroto procese apima tiek privatinė, tiek viešoji teisė, todėl kylantys reikalavimai atsiranda tiek iš viešosios teisės, tiek iš privatinės teisės normų. Šio instituto taikymas yra gana platus, apimantis net ir mokesčių, darbo santykių, visuomeninių santykių, sutarčių, įmonės restruktūrizavimo, draudimo bendrovės veiklos ir kitas sritis. Be to, bankroto teisė kaip atskira teisės šaka susijusi ir su materialiosios, ir proceso teisės normomis. Materialiosios teisės normos bankroto procese apima kreditoriaus interesų apsaugą, prievolių įvykdymą, įmonės nemokumą, bankroto bylos iškelimą. Minėtos teisės normos įtvirtina kreditoriaus interesą apsaugoti nuo įmonės nemokumo, tačiau pirmasis žingsnis, užtikrinantis kreditoriaus galimybę įgyvendinti savisaugos nuo skolininko įsipareigojimų nevykdymo teisę, yra įmonės nemokumo nustatymas, kai kreditoriui suteikiama teisė inicijuoti bankroto bylos iškelimą įmonei skolininkei. Todėl nemokumo sąvoka bankroto procese yra ypač svarbi ne tik nustatant įmonės veiklos sutrikimus, bet ir inicijuojant bankroto proceso pradžią.

1.1. Nemokumo samprata ir jos reikšmės bankroto procese nustatymas

Įmonės nemokumo sąvoka pirmą kartą apibrėžta 1997 metais, įsigaliojus Įmonių bankroto įstatymo naujajai redakcijai (iki tol šios sąvokos Įmonių bankroto įstatyme nebuvo). Nemokumas buvo apibrėžtas kaip „įmonės būseną, kai įsipareigojimai didesni nei jos turtas⁶“, ir susietas tik su juridiniu asmeniu, užsiimančiu ūkine komercine veikla. Palyginti neseniai atsiradusi nemokumo sąvoka ĮBĮ ir CK vartojama kiek skirtingomis reikšmėmis. Tokia skirtinga interpretacija sukelia sunkumų norint tinkamai taikyti nemokumo sampratą tiek bankroto procese, tiek CK nuostatų prasme. Išsiaiškinti šios sąvokos interpretavimo ĮBĮ prasme skirtumus būtina tam, kad kreditoriai, dažnai neturintys gilesnių teisinių žinių, siekdami apginti savo pažeistas teises galėtų ja remdamiesi tinkamai įvertinti padėtį ir laiku kreiptis į teismą dėl įmonės nemokumo pripažinimo ir bankroto bylos iškelimo. Pagrindinė problema, viena vertus, yra

⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.

susijusi su įrodymų įmonę pripažinti nemokia surinkimu, kita vertus, su įstatyme įtvirtintos bent vienos sąlygos įmonės nemokumui pripažinti ir bankrotui paskelbti įrodymu.

Dabartiniame ĮBĮ⁷ nemokumo sąvoka įtvirtinta įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje ir apibrėžiama kaip įmonės būseną, kai ji nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradeli įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Palyginus šį apibrėžimą su aukščiau minėta 1997 m. ĮBĮ formuluote susidaro įspūdis, kad dabartiniame ĮBĮ atsakius trijų mėnesių termino, per kurį kreditorius turi teisę kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo, nemokiu gali tapti bet kuris ūkio subjektas, nors ir trumpai vėluojantis vykdyti įsipareigojimus, t. y. įstatymas sutapatina laikinus mokėjimo sutrikimus ir absoliutų įmonės nemokumą.

Sisteminė ĮBĮ ir CK įtvirtintų normų analizė leidžia spręsti, kad įmonės nemokumo procese siekiama dviejų priešingų tikslų – ne tik ginti kreditorių teises, kuo greičiau patenkinant jų pagrįstus reikalavimus bankroto byloje (nemokaus skolininko likvidavimo tikslas), bet ir atkurti nemokios įmonės mokumą, išlaisvinti ją nuo skolų ir suteikti galimybę vykdyti verslą toliau arba iš naujo (atkuriamasis, arba reabilitacinis tikslas)⁸. Akivaizdu, kad būtinas nemokumo kriterijus yra įsipareigojimų nevykdymas. Dalyvaudamas civilinėje apyvartoje kiekvienas teisės subjektas turi tam tikrų turtinių įsipareigojimų, kurių nevykdymą ar netinkamą vykdymą reguliuoja įstatymo normos. Vieni įsipareigojimai priimami paties subjekto sprendimu (mokėti darbo užmokesį, gauti įmonei kreditą, paskolą), kiti susieti su neišvengiamai atsiradusiais subjekto sprendimais (mokėtinais mokesčiais, kitomis privalomomis įmokomis). Kadangi atsiranda įsipareigojimų, tuo pačiu kyla ir rizika, pavojus, kad šie įsipareigojimai gali būti nevykdomi laiku ar visiškai nevykdomi. Pabrėžtina tai, kad vienas iš reikšmingų įmonės nemokumo būklės požymių – netinkamas piniginių srautų paskirstymas (nesugebėjimas vykdyti mokėjimų pagal prisiimtus įsipareigojimus).

Siekiant detalizuoti įmonės nemokumo sąvokos sampratą ir reikšmę, taip pat svarbu išsiaiškinti įmonės mokumo sąvoką. Įmonės mokumas – tai įmonės potencialus gebėjimas turimomis priemonėmis sumokėti už tai, kas įsipareigota, kitaip tariant, grąžinti skolas suėjus terminui⁹. Todėl nemokumą galima interpretuoti kaip negebėjimą sumokėti už tai, kas įsipareigota. Atsižvelgiant į mokumo apibrėžimą, nemokumui nustatyti yra svarbus tik negebėjimas įvykdyti piniginių prievolių (įsipareigojimų). Kitokių prievolių nevykdymas įmonės nemokumui nustatyti neturi tiesioginės įtakos, net jei ji nebeatlieka tiesioginių įsipareigojimų, pavyzdžiui, jei dėl neatliekamų tam tikrų darbų stabdomi įmonės procesai, arba jei darbai

⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-2092/2011.

⁹ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R. ir kt. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Vilnius, 2006. P. 7.

atliekami nekokybiškai, prekės pateikiamos su tam tikrais trūkumais. Tokie sutrikimai dar nereiškia, kad įmonė yra ties bankroto riba. Tik kreditoriui įvardijus minėtus trūkumus ir blogai atliekamą darbą pinigine išraiška, būtų galima nustatyti įmonės nemokumo faktą.

Įmonės nemokumas nagrinėjamas kaip būseną, kurios metu įmonei gali būti iškelta bankroto byla, todėl leidinio „Bankroto teisė“ autoriai S. Kavalnė, V. Mikuckienė ir R. Norkus¹⁰ skiria tokias nemokumo raiškos formas:

1. turto nepakankamumą, t. y. aiškiai nustatytą skolininko būseną, kai jo įsipareigojimai viršija turta;
2. neatsiskaitymą su kreditoriais, t. y. įtariamą skolininko būseną, kad jo įsipareigojimai viršija turta.

Paprastai teismas, priimdamas nutartį iškelti bankroto bylą, šias formas sugretina ir pateikia kaip vieną argumentą, – aplinkybę, leidžiančią pagrįsti įmonės nemokumą. Analizuojant raiškos formas galima aiškiai suvokti, kad visa matoma informacija yra tik žinojimas, kad įmonė turi skolų ir negali atsiskaityti su kreditoriais. Vertinant turto nepakankamumą, įmonės kreditoriai ir šias įmones prižiūrinčios įstaigos nežino ar bent negali tiksliai nustatyti įmonės turto vertės, kol pastaroji tinkamai ir laiku vykdo savo įsipareigojimus. Todėl įtariamos įmonės vadovas turi galimybių manipuliuoti, savo kreditoriams nepateikdamas tam tikros informacijos. Kreditorius gali įvertinti tikrąją įmonės turto ir įsipareigojimų būklę tik pateikęs teismui prašymą iškelti įmonei bankroto bylą ir pasitelkęs turto vertintojus bei kitus ekspertus, kurie gali atlikti išsamią turto dabartinės vertės analizę.

Lietuvos apeliacinis teismas 2011 m. birželio 10 d. nutartimi išaiškino pareigas įrodinėjimo procese: „Gausioje teismų praktikoje nagrinėjamos kategorijos bylose yra suformuota nuostata, jog viešojo intereso buvimas bankroto bylose suponuoja teismui pareigą *ex officio* rinkti skolininko (atsakovo) finansinei būklei nustatyti reikalingus įrodymus, todėl nagrinėjant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo privalo vadovautis prie pareiškimo pridėtais dokumentais bei ĮBĮ 9 straipsnio 2 dalyje numatyta tvarka teismo iniciatyva gautais duomenimis. Tačiau nepaisant to, kad bankroto bylos turi viešąjį interesą, sprendžiant ieškinio dėl bankroto bylos iškėlimo pagrįstumo klausimą galioja civiliniame procese vyraujantis dispozityvumo principas, pagal kurį kiekviena šalis privalo įrodyti aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu.“¹¹ Vadinasi, proceso šalys turi įrodinėjimo pareigą šiose bylose. Problema kreditoriui kyla tada, kai, nors įmonės įsipareigojimai yra vykdomi laiku ir tinkamai, tačiau tuo pat metu turtas gali būti nurašytas, perduotas ar perduotas neatlygintinai. Todėl dar iki bankroto bylos inicijavimo kreditorius kaip protingas ir apdairus asmuo privalo

¹⁰ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia. 2009.

¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-1746/2011, kat.: 126.2; 126.3.

analizuoti ir vertinti įmonės sudaromus sandorius, prašyti teikti ataskaitas bei kitą informaciją, leidžiančią matyti realią įmonės įsiskolinimų ir esamo turto situaciją. Įmonės nemokumui nustatyti privalu vadovautis minėtomis nemokumo raiškos formomis.

1.1.1. Bankroto ir nemokumo sąvokų vartojimo reikšmė

Nemokumo sąvoka teorijoje dažnai siejama su bankroto sąvoka. Daugelyje pasaulio valstybių bankrotas ir nemokumas yra tapačios ar sinoniminės sąvokos. Vokietijoje vartojami du terminai (vok. *zahlungsunfähigkeit* – nemokumas ir *insolvenz* – nemokumas, bankrotas¹²). Rusijoje nemokumo ar bankroto terminai vartojami kaip sinonimai¹³. Anglijoje nemokumo sąvoka (angl. *insolvency*) vartojama juridinių asmenų atžvilgiu, o bankroto sąvoka (angl. *bankruptcy*) – fizinių asmenų atžvilgiu¹⁴. Kad ir kaip būtų vartojamos šios sąvokos, jos neišvengiamai yra viena su kita susijusios.

Įmonių bankroto įstatyme pateiktos dvi savarankiškos sąvokos: bankrotas ir nemokumas. Bankrotas pagal įstatymą yra prilyginamas nemokios įmonės būsenai, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka¹⁵. Pagrįstai teigiama, kad nemokumas yra viena iš sąlygų bankroto bylai iškelti.

Kaip minėta, ĮBĮ pateikiamas labai siauras ir tikslus nemokumo apibrėžimas, kuriame peziumuojama, kad įmonės nemokumui atsirasti yra privalomos dvi sąlygos: įsipareigojimų nevykdymas ir įsipareigojimų viršijimas pusės į įmonės balansą įrašyto turto vertės. Remiantis ĮBĮ matyti, kad abi sąvokos susijusios su įsipareigojimų nevykdymu, tačiau daroma išvada, kad nemokumas yra platesnė sąvoka nei bankrotas, nes apima ne tik bankrotą, bet ir laikinus įmonės sutrikimus, kurie taip pat pasireiškia įmonės nemokumu. Iškėlus įmonei bankrotą, visada nustatomas įmonės nemokumas.

Kituose teisės aktuose šios sąvokos interpretuojamos skirtingai. Nemokumas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse dažnai tapatinamas su bankroto sąvoka, pavyzdžiui, CK 6.792 straipsnio 1 dalies 3 punkte teigiama – „likviduojamas arba tampa nemokus (iškeliamą bankroto byla)“. CK 6.786 straipsnio 3 dalis nustato, kad „komitentas tampa nemokus (jam iškeliamą bankroto byla), komisionierius netenka sulaikymo teisės ir įgyja įkeitimo teisę į tą daiktą (priverstinis įkeitimas), o jo reikalavimai dėl daikto, kurį komisionierius buvo sulaikęs, vertės dydžio tenkinami kartu su įkeitimu užtikrintais reikalavimais“¹⁶.

¹² Goldammer Y., Plaušinitis S. Vokiečių–lietuvių kalbų žodynas teisininkams. Vilnius: TEV, 2005. P. 66.

¹³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia. 2009. P. 65.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

Tačiau kitose CK nuostatose minėtos sąvokos pateikiamos kaip alternatyvūs variantai: CK 6.961 straipsnio 2 dalyje – „kai patikėtoji iškeliamą bankroto byla ar jis tampa nemokus“, o CK 6.68 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad pareikšti netiesioginį ieškinį galima tik tais atvejais, kai kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais) ir kai iki ieškinio pareiškimo yra suėjęs prievolių įvykdymo terminas. Taigi Lietuvos teisės aktuose sąvokos „bankrotas“ ir „nemokumas“ vienur vartojamos kaip sinoniminės, kitur – kaip alternatyvios ar net skirtingos, savarankiškos. Toks įstatymuose pateikiamų sąvokų nesuderinamumas kreditoriams kliudo tinkamai suprasti jų turimas teises ir tinkamai jas interpretuoti. Kreditorius, tapatinantis nemokumo ir bankroto sąvokas, kurios CK dažnai vartojamos sinonimiškai, ĮBĮ nustatyta tvarka teikdamas teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo gali padaryti esminę klaidą vien dėl to, kad netinkamai suvokia įstatyme vartojamų sąvokų reikšmes, ir ieškinio atmetimo bei kitais atvejais prarasti nemažai laiko.

Pabrėžtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatose daug kartų minimos sąvokos „nemokumas“ turinys neatitinka tų nemokumo kriterijų, kurie yra nustatyti ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje. Nemokumas CK siejamas su objektyviu skolininko nepajėgumu vykdyti finansinius įsipareigojimus (teorinė nemokumo samprata), neatsižvelgiant į kvalifikuotą nemokumo apibrėžimą, pateikiamą ĮBĮ. CK prasme nemokumo sąvoka apima ir trumpalaikį įsipareigojimų nevykdymą, sumažėjusį įmonės mokumą, pablogėjusią finansinę būklę. Manytina, kad toks skirtingas minėtos sąvokos traktavimas taip pat lemia netinkamą jos vartojimą ir suvokimą bankroto byloje.

Kai kurie autoriai¹⁷ teigia, kad nemokumą būtina skirti nuo nenoro atsiskaityti, laikinų mokėjimo sutrikimų, gresiančio nemokumo ir situacijos, kai skolininko turtas neapdengia jo skolinių įsipareigojimų. Nenoras atsiskaityti – tai tokia situacija, kada skolininkas, net ir būdamas likvidus, neatsiskaito su kreditoriumi. Tokia padėtis dažniausiai susidaro dėl praleistų nustatytų įsipareigojimų vykdymo terminų, negautų sąskaitų faktūrų, dėl kitų faktorių, kurie nepriklauso ar nevisiškai priklauso nuo skolininko. Tačiau galima prielaida, kad kartais nenoras atsiskaityti būna tik dangstomas pasiteisinimais nuo skolininko valios nepriklausančiomis priežastimis ar „pamirštais“ įsipareigojimais kreditoriui, o iš tiesų siekiama vilkinti laiką iki būsimo įmonės skolininkės bankroto. Nemokumo atveju skolininkas tikrai nebebus pajėgus įvykdyti prievolę.

Laikini mokėjimo sutrikimai – tai tokia būseną, kai palyginti trumpą laiką skolininkas neatsiskaito su kreditoriumi dėl tam tikrų naujai atsiradusių aplinkybių. Tokios aplinkybės paprastai susijusios su skolininkui kilusiais pinigų pervedimo sunkumais, dėl kurių sutrinka normalus įmonės funkcionavimas. Tačiau tokie laikini sutrikimai nelemia įmonės nemokumo.

---

¹⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009. P. 68 – 69.

Pripažįstama, kad netgi esant laikinų sutrikimų įmonė yra pajėgi gauti paskolas ir tęsti savo veiklą. Deja, kartais teismai tinkamai neįvertina byloje surinktų įrodymų pakankamumo ir priima mokios įmonės bankroto sprendimą. Pavyzdžiui, byloje buvo konstatuota, kad pasinaudoję laikiniais įmonės finansiniais nesklandumais, turėdami tikslą sužlugdyti įmonę, keletas darbuotojų (ar buvusių darbuotojų) kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o teismas, nustatęs darbo užmokesčio nemokėjimo laiku faktą, iškėlė įmonei bankroto bylą¹⁸.

Tie patys autoriai¹⁹ teigia, kad gresiantis nemokumas yra tais atvejais, kada skolininkas gali vykdyti savo einamuosius įsipareigojimus, tačiau nepajėgtų įvykdyti esamų ar būsimų įsipareigojimų, kai sueis jų vykdymo terminas. Atkreipiamas dėmesys, kad pagal šiuo metu galiojantį ĮBĮ nustatinėjant įmonės nemokumą įmonės turtas lyginamas tik su pradelstais įsipareigojimais, t. y. tokiais įsipareigojimais, kurių įvykdymo terminas jau suėjęs, eliminuojant įsipareigojimus, kurių vykdymo terminas dar nesibaigęs. Todėl svarbu skirti nemokumą nuo gresiančio nemokumo nustatant prievolių atsiradimo laiko – kai sueis vykdymo terminai – faktą. Šis aspektas labai svarbus kreditoriui, kuris turi analizuoti įmonės prisiimtus įsipareigojimus ir numatyti galimą prievolės įvykdymo nepatenkinimą. Nors Lietuvos ĮBĮ nenumato sąlygos, kuri leistų kreditoriui gresiančio įmonės nemokumo atveju kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau išanalizavęs situaciją kreditorius gali laiku pasirengti tokiam atvejui.

Paprastai įmonė tampa nemoki, kai skolininko turtas nebepadengia jo skolinių įsipareigojimų, t. y. kai pasyvai viršija aktyvus. Tokius atvejus lemia nesugebėjimas realizuoti rinkoje tam tikros produkcijos ir atsiskaityti su kreditoriais. Kita vertus, net ir būdamas smarkiai įsiskolinęs skolininkas gali būti mokus, kol vykdo turtinius įsipareigojimus, pavyzdžiui, kol bankai jam teikia naujas paskolas ar kol kreditoriai sutinka atidėti piniginių prievolių įvykdymo terminus²⁰. Todėl sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, neatsižvelgiant į tai, kad jos įsipareigojimai viršija turtą, svarbu nustatyti ir įvertinti tai, ar įmonė, kuri toliau vykdo veiklą, sudaro naujus sandorius, bus pajėgi ne tik netrukus atnaujinti nenuostolingą veiklą, bet ir vykdyti įsipareigojimus kreditoriams.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, galima konstatuoti, kad nemokumo sąvoka Lietuvos Respublikos įstatymuose interpretuojama skirtingai. Be to, teisės normose (CK bei ĮBĮ) bankroto ir nemokumo sąvokos traktuojamos ir kaip sinoniminės, ir kaip alternatyvūs variantai, o toks skirtingas traktavimas sudaro prielaidas netinkamam ir neaiškiam šių sąvokų suvokimui ir taikymui reiškiant reikalavimus dėl bankroto bylos iškėlimo bei teikiant pagrįstus įrodymus nemokumui konstatuoti.

¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. balandžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-154/2003, kat. 125.1.

¹⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009. P. 70 – 71.

²⁰ Ten pat. P. 71.

1.1.2. Bankroto bylos iškėlimo sąlygų ir nemokumo sampratos lyginamoji analizė

ĮBĮ 4 straipsnis reglamentuoja papildomus pagrindus, kurių nevykdančiai įmonei gali būti iškelta bankroto byla. Svarbu pabrėžti, kad bankroto byla keliama remiantis įstatymu ne tik konstatavus įmonės nemokumą pagal sąlygas, nurodytas ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje, bet ir šiais ĮBĮ 4 straipsnyje nurodytais pagrindais:

- 1) įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų;
- 2) įmonė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- 3) įmonė laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- 4) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų;
- 5) įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.

Pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo galima, jei yra bent viena iš minėtų sąlygų. Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas 2006 m. balandžio 6 d. nutartyje pasisakė, kad „vien galimo įsiskolinimo buvimo ar galimo skolos neapmokėjimo faktas, esant neapibrėžtam jo dydžiui bei ginčui dėl skolos, negali būti savarankišku pagrindu bankroto bylai iškelti“²¹. Pritartina pozicijai, kad „nemokumas suprantamas kaip negalėjimas atsiskaityti ir yra laikomas tik faktine nemokumo sąlyga. Pripažinimo nemokiu pasekmės atsiranda tik teismui nustačius nemokumo faktą. Tuomet faktinis nemokumas tampa juridiniu nemokumu, kuris reiškia įmonės paskelbimą bankrutuojančia ir valdžios įsikišimą nušalinant skolininką nuo jo turto tvarkymo ir valdymo. Tokiu būdu faktinis nemokumas apibrėžiamas išvardintais bankroto įstatymo požymiais (ar tik vienu iš jų), kurių buvimo ar nebuvimo įrodymas paliekamas absoliučiai teismų jurisdikcijai“²². Ši pozicija pripažįstama ir užsienio autorių, – teigiama, kad įmonės gali būti nemokios, tačiau teisiškai nebankrutavusios. Nemokumas gali sukelti bankrotą ir dažnai yra pastarojo sąlyga, tačiau nemokumas taip pat gali būti tik laikinas ir išsprendžiamas ir be teisinės kreditorių apsaugos, t. y. bankroto procedūros²³.

Papildomos sąlygos įmonei iškelti bankroto bylą aukščiau paminėtos todėl, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjai įtvirtino papildomus pagrindus bankroto bylai iškelti, pavyzdžiui,

²¹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 6 d. nutartis c. b. Nr. 2-196/2006, kat. 126.2.

²² Bernotaitė K. Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). P 13.

²³ Wise Geek. What is insolvency? Prieiga per internetą: <<http://www.wisegeek.com/what-is-insolvency.htm>> (žiūrėta: 2011 10 10).

kai įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų, kurios saugo darbuotojų interesus. Tačiau nemokumo sąvokos interpretavimas ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalies prasme nevisiškai atitinka tą nemokumo sąvokos vertinimą, kuris konstatuotinas iškėlus bankroto bylą. Įstatymų leidėjo nepastabumas įgalina atsirasti tokią situaciją, kada pagal suformuotą teismų praktiką reikia įvertinti įmonės nemokumą (kai pradelsti įmonės įsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės) įmonės bankroto bylos iškėlimo atveju, tačiau pagal ĮBĮ 4 straipsnio 1 dalį nebūtina nustatyti turto ir įmonės įsipareigojimų santykio. Teoriškai užtenka nustatyti esant laikiną pinigų nemokėjimą darbuotojams. Tokia dviprasmybė lemia įstatymo normų neatitiktis ir netinkamą jų vertinimą. Verta pastebėti, kad nors daugumoje bylų konstatuojant įmonės nemokumą kartu nurodoma papildoma sąlyga – atlyginimo nemokėjimas, tačiau ne visi teismai teisingai ir tinkamai taiko šias įstatymo normas (žr. aukščiau minėtą teismo nutartį).

Tokie prieštaravimai verčia suformuluoti dar vieną aktualų ir diskutuotiną klausimą. Kokį nemokumo sampratos variantą reikėtų pasirinkti teismui, norinčiam teisingai ir tinkamai iškelti bankroto bylą laikantis įstatymų leidėjo nustatytų sąlygų bankroto bylai iškelti?

Kaip matyti iš aptartos teismų praktikos, nemokumo sąvoką bankroto įstatymo kontekste teismai sieja ne tik su absoliučiu įmonės nemokumu, kuris dažnai pripažįstamas užsienio valstybėse, bet ir su laikiniais mokėjimo sutrikimais. Pasaulyje nemažai valstybių, pavyzdžiui, Suomijoje, yra nustatytas nemokumo pagrindas – absoliutus skolininko negalėjimas mokėti²⁴. Negalėjimo mokėti absoliutumas pasireiškia tuo, kad įsipareigojimų turintis teisės subjektas neturi jokios realios galimybės padengti skolą nei dabar, nei ateityje. Toks nemokumo sąvokos suvokimas teismui priimant nutartį iškelti bankroto bylą leidžia aprėpti tiek pačios įmonės, tiek jos kreditorių interesų apsaugą. Teismų praktikoje suformuota taisyklė, kad klausimas dėl bankroto bylos iškėlimo turi būti sprendžiamas ne formaliai taikant ĮBĮ nuostatas dėl nemokumo, o atsižvelgiant į konkrečioje byloje nustatytas aplinkybes, yra aktuali ir tais atvejais, kai nutarties iškelti bankroto bylą arba atsisakyti ją iškelti dėl įmonės nemokumo (mokumo) priėmimo momentu įmonė formaliai neatitinka ĮBĮ nustatytų nemokios įmonės kriterijų (ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalis), t. y. jos pradelsti įsipareigojimai tuo momentu dar neviršija pusės į balansą įrašyto turto vertės, tačiau iš bylos duomenų akivaizdu, kad įmonė veikia nuostolingai, jos finansinė padėtis nuolatos blogėja, o duomenų, kad ši tendencija artimiausiu metu galėtų pasikeisti, byloje nėra²⁵. Vadinasi, nesant ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje nustatytų prielaidų nemokumui nustatyti, teismas gali priimti nutartį iškelti bankroto bylą esant kitoms ĮBĮ numatytoms sąlygoms. Nustačius pernelyg ilgą terminą ir reikalavimą įrodyti visišką įmonės nemokumą gali būti netikslinga kelti bankroto

²⁴ Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercijos bylose. Bankrotas – Suomija. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_fin_it.htm> (žiūrėta: 2011 11 15).

²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-840/2011.

bylas, nes įmonės per tą laiką jau gali nebeturėti turto arba jo nepakakti teismo bei administravimo išlaidoms apmokėti²⁶. Vis dėlto toks įmonės nemokumo suvokimas, kai nereikalaujama nustatyti visiško nemokumo, gali sudaryti prielaidą teismui priimti klaidingą sprendimą vien dėl faktinių aplinkybių, kurios gali sutrukdyti įmonei suspėti atkurti mokumą nepriėmus nutarties iškelti bankroto bylą. Preziumuotina, kad esant minėtoms sąlygoms iškelti bankroto bylą teismas bankroto bylą gali iškelti ir mokiai įmonei vien remdamasis įstatyme įtvirtintomis bankroto bylos iškėlimo sąlygomis. Tačiau paprastai reikėtų atsižvelgti, kad tai laikini įmonės sutrikimai, kurių metu įmonė kol kas negali atsiskaityti su darbuotojais ir su kitais kreditoriais. Tokia laikina situacija dar nereiškia, kad įmonė nebus pajėgi vykdyti savo įsipareigojimų ar yra nemoki. Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas savo nutartyje²⁷ pabrėžė, kad bankroto procedūros turėtų būti pradėdamos tik įmonėms, kurios akivaizdžiai negali vykdyti įsipareigojimų kreditoriams, o ne formaliai taikant ĮBĮ įtvirtintus nemokumo nustatymo kriterijus. Vadinasi, bankroto procese sprendžiant klausimą dėl įmonės nemokumo prioritetiniu turi būti laikomas rehabilitacijos tikslas ir bankroto byla įmonei turi būti keliami tik tada, kai teismui, išanalizavusiam visus įrodymus, nelieka abejonių, kad įmonė nemoki. Atsakovo iniciatyva iškeltos bylos kitiems asmenims arba jo atžvilgiu vykdomi teisminiai procesai, kuriems pasibaigus įmonės turtinė padėtis gali tiek pagerėti, tiek pablogėti, vertintini kaip papildomi duomenys, kurie gali būti reikšmingi tik tuo atveju, jeigu iš įmonės finansinės atskaitomybės duomenų nėra aišku, ar įmonė yra moki, ar jau nemoki. Minėta teismo nutartis parodo, kad bankroto bylai iškelti turi būti nustatytas absoliutus įmonės nemokumas, o kiti minėti pagrindai turi būti vertinami kaip papildomi įrodymai, pagrindžiantys tikrąjį nemokumo apibrėžimą ĮBĮ prasme.

Kreditoriaus, siekiančio inicijuoti bankroto bylą ir grindžiančio savo reikalavimą įmonės nemokumu, ieškinio patenkinimas ar atmetimas kiekvienu atveju priklauso nuo konkrečios bylos faktinių aplinkybių visumos, t. y. nuo absoliutaus įmonės nemokumo nustatymo. Teismui, priėmusiam ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau atsisakiusiam iškelti bankroto bylą, gali būti pateikta naujų, reikšmingų įmonės bankroto bylai iškelti aplinkybių. Dėl to kartą jau išspręstas tokio ieškinio pagrįstumo klausimas nebūtinai gali būti taip pat išspręstas dar kartą teisme pareiškus ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo. Paprastai priežastis antrą kartą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo būna susijusi su praėjusiu laikotarpiu, per kurį įmonės įsipareigojimai kreditoriui padidėja. Todėl pakartotinai tam pačiam atsakovui ir dėl to paties dalyko pareikštas ieškinys turėtų būti iš naujo svarstomas ir vertinamas. Teismas, priėmęs

---

²⁶ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R. ir kt. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Vilnius, 2006. P. 18.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-2092/2011, kat. 126.2.

pareiškima, turi vadovautis ne tik savo paties iniciatyva surinktais ir ieškovo pateiktais įrodymais, bet ir atsakovo atsikirtimu, trečiųjų šalių nuomone. Tik įvertinus visą informaciją, sprendžiamas klausimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Antai Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje byloje²⁸ teisėjų kolegija pabrėžia, kad „tuo atveju, kai pagal ieškovo ieškinį teismas atsisakė iškelti atsakovui bankroto bylą, nes nustatė, kad atsakovas yra mokus ir po kurio laiko tas pats ieškovas pakartotinai inicijuoja bankroto bylos iškėlimą atsakovui, reikia vertinti, ar naujai paduotame ieškinyje nurodytos tos pačios faktinės aplinkybės ir pateikti jas pagrindžiantys įrodymai, ar vis dėlto jie iš esmės skiriasi. Jeigu pirmą kartą nagrinėjant ieškovo ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo atsakovui, pastarasis ginčijo sandorių, iš kurių ieškovas kildina savo kreditorinius reikalavimus, teisėtumą ir šis ginčas dar nėra išspręstas pakartotinio ieškinio iškelti bankroto bylą padavimo metu, laikytina, kad nepaaiškėjo jokia nauja aplinkybė, kuri sudarytų pagrindą daryti kitokią išvadą, nei padarė bylą nagrinėję teismai, atmesdami ieškinį. Tačiau aplinkybės, kad po pirmojo ieškinio padavimo iš esmės padidėjo atsakovo pradelsti įsipareigojimai ieškovui bei nustatyta mažesnė nei ankstesniame atsakovo balanse jo turto vertė, gali būti teisiškai reikšmingos, jeigu bendros pradelstos atsakovo skolos pagal naujausius įmonės finansinius dokumentus viršytų pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės“. Taigi kreditorius, pakartotinai reiškiantis ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, privalo nurodyti naujas aplinkybes, įrodančias įmonės nemokumą, o ne grįsti ieškinį tais pačiais argumentais, su kuriais kreipėsi į teismą pirmą kartą. Naujai paaiškėjusios aplinkybės dažniausiai būna susijusios su dydžiu ginčijamo kreditorinio reikalavimo, kuris kitame teisme buvo nagrinėjamas ir neišspręstas. Išspręsdus ginčą dėl reikalavimo dydžio, atsiranda teisė pakartotinai kreiptis į teismą dėl naujai atsiradusių aplinkybių bei pagrįsti absoliutų įmonės nemokumą. Be to, naujai paaiškėjusios aplinkybės galimos suėjus terminams grąžinti skolą. Teismai, remdamiesi pradelstų skolų dydžiu, atsižvelgia tik į tokius įrodymus, kurių prievolės įvykdymo terminai jau yra suėję. Jeigu prievolės įvykdymo terminai nėra suėję, šią aplinkybę teismas, remdamasis ĮBĮ, turi atmesti kaip nepagrįstą.

Apibendrinant pabrėžtina, kad ĮBĮ 4 straipsnyje įtvirtintos bankroto bylos iškėlimo sąlygos neatitinka šiame įstatyme vartojamos nemokumo sąvokos interpretacijos, o tokia neatitiktis sudaro teorinę galimybę iškelti įmonei bankroto bylą esant laikiniams sutrikimams, nenustačius absoliutaus įmonės nemokumo, t. y. kad įmonė negali atsiskaityti dabar ir negalės tai padaryti ateityje. Įstatyme suformuluoti bankroto bylos iškėlimo pagrindai turėtų būti pakeisti atsižvelgiant į nemokumo reikšmės nustatymą teismų praktikoje.

---

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. liepos 7 d. nutartis c. b. Nr. 2-1920/2011, kat.: 126.2; 122.2.

1.2. Kreditoriaus sąvoka bankroto teisėje

ĮBI 3 straipsnyje kreditorius apibūdinamas kaip turintis teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus fizinis ar juridinis asmuo, tarp jų:

- 1) mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų nemokėjimo atveju – valstybės institucijos, įpareigos juos surinkti;
- 2) darbo užmokesčio nemokėjimo ir dėl darbo santykių atsiradusios žalos neatlyginimo atveju – įmonės darbuotojai (jų įpėdiniai);
- 3) žalos atlyginimo prievolės dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga perėjimo valstybei Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo nustatytais atvejais – Vyriausybės įgaliota institucija;
- 4) paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės garantija, negrąžinimo atveju – Finansų ministerija;
- 5) fiziniai ir juridiniai asmenys, pardavę žemės ūkio produkciją;
- 6) iš Europos Sąjungos lėšų suteiktos paramos negrąžinimo atveju – valstybės institucijos, administruojančios Europos Sąjungos lėšas;
- 7) kiti kreditoriai²⁹.

Taigi įmonės kreditoriumi gali būti tiek fizinis asmuo, tiek juridinis asmuo, kurių teisės turi būti ginamos vienodai, proporcingai jų turimam kreditoriniam reikalavimui. Pagrindinis kreditoriaus tikslas – patenkinti savo reikalavimą skolininkui, todėl jis turi ypatingą teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi.

Lietuvos teismų praktikoje yra suformuota bankroto instituto paskirtis – pirmiausia apsaugoti nemokaus, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus skolininko kreditorių teises ir interesus. Bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tam tikslui pavišinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto³⁰.

Pabrėžtina, kad kreditorius – ne tik tas asmuo, kuriam bankrutuojanti ar bankrutavusi įmonė tiesiogiai yra skolinga, bet ir tas subjektas, kuris pagal įstatymus, kitus teisės aktus ar kitais pagrindais turi teisę reikalauti iš tos įmonės įvykdyti prievoles, įsipareigojimą arba susilaikyti nuo prievolės ar įsipareigojimo įvykdymo³¹. Remiantis nemokumo samprata, kreditorius turi turėti vykdytiną reikalavimo teisę į įmonę, t. y. įsipareigojimo įvykdymo

²⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

³⁰ Ten pat.

³¹ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). P. 33–40.

terminas privalo būti suėjęs, kitu atveju teismas, spręsdamas klausimą dėl įmonės nemokumą pagrindžiančių dokumentų, nevertina tų įrodymų, kurių vykdymo terminas nėra suėjęs. Tačiau įstatymas sudaro galimybę asmeniui būti pripažintam kreditoriumi ir nesuėjęs prievolės įvykdymo terminui. Tai numato ĮBĮ 16 straipsnis, kuriame teigiama, kad nuo bankroto bylos iškėlimo dienos visi bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę. Pavyzdžiui, skolininkas pagal sutarties sąlygas privalėjo apmokėti už suteiktas paslaugas iki kito mėnesio pabaigos, tačiau tą patį mėnesį įmonei buvo iškelta bankroto byla. Remiantis tuo, kad dar nebuvo suėjęs skolos įvykdymo terminas, asmuo, kuriam įmonė skolinga, nuo bankroto bylos iškėlimo dienos ĮBĮ 16 straipsnio pagrindu įgyja vykdytiną reikalavimo teisę ir gali administratoriui teikti savo kreditorinį reikalavimą. Šią reikalavimo teisę pagrindžia, pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis³², kurioje teigiama, kad viešojo intereso įgyvendinimas bankroto byloje gali būti užtikrintas tik tuo atveju, jeigu bankrutuojančios įmonės kreditoriais būtų pripažinti teisėtą reikalavimo teisę turintys asmenys. Priešingu atveju padidėtų bendra bankrutuojančios įmonės skolos suma ir sumažėtų kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų patenkinimo galimybė, nes, tikėtina, likviduojamos įmonės turto neužtektų visiems kreditorių reikalavimams patenkinti. Bankroto bylose kreditorių reiškiami reikalavimai iš esmės atitinka ginčo teisenos nustatyta tvarka pareikštus ieškinio reikalavimus ir turi būti nagrinėjami pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, išskyrus išimtis, nustatytas ĮBĮ. Taigi tik teisėtą ir vykdytiną reikalavimo teisę turintys subjektai gali būti pripažinti kreditoriais bankroto byloje.

Kreditoriumi laikomas ir toks asmuo, kuriam bankrutuojanti įmonė yra atsakinga solidariai su kitu asmeniu, nes vieno iš solidariąją prievolę turinčių bendraskolių prievolės nevykdymas suteikia teisę kreditoriui reikalauti prievolės įvykdymo iš bet kurio iš jų arba abiejų kartu (pavyzdžiui, laidavimo teisiniai santykiai)³³. Taip pat asmuo pripažįstamas kreditoriumi ir subsidiarumo atveju (pavyzdžiui, garantija), – kai prievolės neįvykdo pagrindinis skolininkas, reikalavimo teisė pereina kitam skolininkui – bankrutuojančiai įmonei.

Kreditorių pagrindinis tikslas yra patenkinti savo finansinius reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, todėl kreditoriumi laikomas asmuo, turintis įmonei tik turtinio pobūdžio reikalavimą, t. y. jo reikalavimo patenkinimas turi būti išreiškiamas pinigine forma nepriklausomai nuo to, ar jo reikalavimas skolininkui buvo paslauga, ar prekė. Kas gali nustatyti paslaugos piniginės formos atitiktį, nėra aišku, tačiau remiantis teismų formuluojamais sprendimais tai turėtų padaryti pats kreditorius. Kilus nesutarimų dėl prekės įvertinimo pinigine išraiška tarp administratoriaus, kuris pateikia teismui tvirtinti kreditorinius reikalavimus, ir kreditoriaus, kuris pats įvertino prekę pinigine išraiška, kreditorinio reikalavimo dydis

³² Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1036/2010, kat. 126.5.

³³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009. T. 1. P. 233.

ginčijamas remiantis ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 10 punktu. Tačiau „neturtines pretenzijas įmonei reiškiantys asmenys (pavyzdžiui, reikalaujantys paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją) nepripažintini įmonės kreditoriais bankroto procese“³⁴.

ĮBĮ 3 straipsnyje nurodomos tam tikros kreditorių kategorijos. Šis sąrašas nėra baigtinis, todėl į jį gali būti įtraukiami ir papildomi asmenys, turintys reikalavimą įmonei įvykdyti prievoles. Ši kreditorių kategorija yra neatsiejama ir nuo ĮBĮ 35 straipsnio („Kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė ir tvarka“). Teisės normos, įtvirtintos šiame straipsnyje, kreditoriui suteikia realią galimybę įvertinti savo pareikšto kreditorinio reikalavimo patenkinimo galimybę, nes ji priklauso nuo eilės, kurioje kreditorius yra. Kreditorius gali vertinti net pačios bankroto bylos inicijavimo naudą: surinkęs reikiamą informaciją apie būsimus įmonės kreditorius gali nuspręsti, ar verta jam inicijuoti bankroto bylą, jeigu jo kreditorinis reikalavimas bus užtikrintas tik trečiąja eile, ypač jei pirmosios ir antrosios eilės kreditorių yra dauguma. Manytina, kad tokiu atveju kreditorius turėtų svarstyti apie kitą būdą išsireikalauti skolą.

Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjant civilines bylas pagal civilinio proceso nuostatas kreditorius, kuris kreipiasi į teismą, tampa ieškovu. Ieškovo teisės šios kategorijos bylose yra didesnės negu kreditorių ir kitų dalyvaujančių bankroto byloje asmenų. Tai lemia ieškovo teisė atsisakyti ieškinio bet kurioje proceso stadijoje, o teismas įvertina atsisakymą nuo ieškinio. „Bankroto bylose tokia padėtis kreditoriui ar kreditoriams yra kitokia, o teisė atsisakyti ieškinio yra nulemta tam tikrų priežasčių. Kreditorius savo pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo gali atsisakyti tik iki bylos iškėlimo teisme. Tačiau toks apribojimas yra pateisinamas – nuo bankroto bylos iškėlimo įmonėje vyksta esminiai pokyčiai, dažnai reiškiantys įmonės pabaigą, todėl labai svarbu, jog likęs įmonės turtas būtų teisingai paskirstytas, nepažeidžiant suinteresuotų asmenų teisių ir teisėtų interesų.“³⁵

Kaip matyti, kreditoriumi bankroto procese pripažįstamas fizinis ar juridinis asmuo, turintis teisėtą ir vykdytiną reikalavimą įmonei. Kreditoriaus reikalavimas privalo būti išreikštas pinigine išraiška, t. y. tik turinio pobūdžio. Kitoks reikalavimas (neturtinio pobūdžio), pateikus į bankroto administratoriui tvirtinti, bus atmestas kaip nepagrįstas ir neįrodytas.

1.2.1. Kreditoriaus reikalavimų dydžio nustatymas

Kreditoriaus reikalavimo dydžio nustatymas vyksta tam tikra tvarka. Pirmiausia bankroto administratorius patikrina kreditoriaus pateiktą kreditorinį reikalavimą. Jeigu įmonės buhalteriniuose dokumentuose nurodyti faktai atsispindi ir yra pagrįsti, ne fiktyvūs, nėra

³⁴ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009. T. 1. P. 234.

³⁵ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77(69). P. 33–37.

pagrindo neteikti šio reikalavimo teismui tvirtinti. Tačiau pastebėtina, kad Lietuvos teismuose didžiąją dalį tokio pobūdžio bylų sudaro kreditorių ginčijami reikalavimai. Ginčyti kreditorių reikalavimus suteikta teisė ne tik bankroto administratoriui, bet ir kitiems kreditoriams, kurių kreditorinius reikalavimus patvirtina teismas. Kreditorius gali skųsti teismo nutartį, kuria patvirtintas kito kreditoriaus reikalavimas, ir prašyti tikslinti kito kreditoriaus reikalavimų dydį. Tokia pozicija leidžia kreditoriui tikėtis mažesnio kreditorių sąrašo, nes užginčijus vieną ar kelis kreditorių pareikštus reikalavimus jo paties reikalavimų patenkinimo galimybė gali smarkiai padidėti. Tačiau vienam kreditoriui skundžiant aukštesnės instancijos teismui teismo nutartį dėl kito kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo kartu sukuriama prielaida vilkinti bylos nagrinėjimą. Antai Lietuvos apeliacinis teismas 2011 m. balandžio 28 d. nutartyje³⁶ pabrėžė, kad kiti kreditoriai teismo nutartis gali skųsti, jeigu jomis patvirtintų finansinių reikalavimų suma viršija 250 Lt ir skundą paduodančio kreditoriaus patvirtintų finansinių reikalavimų suma viršija 250 Lt. ĮBĮ 26 straipsnio 5 dalyje nurodyti subjektai taip pat turi teisę kreiptis į teismą dėl kreditorių sąrašo ir kreditorių finansinių reikalavimų dydžio patikslinimo ar proceso atnaujinimo CPK nustatyta tvarka dėl įsiteisėjusios teismo nutarties, kuria patvirtintas kreditoriaus finansinis reikalavimas, paaiškėjus naujoms esminėms aplinkybėms ar kitais įstatymo nustatytais pagrindais. Be to, teisę skųsti nutartį turi tik byloje dalyvaujantys asmenys. Tačiau kreditorius, kurio reikalavimą administratorius užginčijo ir kurio reikalavimas nėra teismo patvirtintas, nelaikomas byloje dalyvujančiu asmeniu. Tokia įstatymų leidėjo palikta reguliavimo spraga neužtikrina kreditoriaus teisės ginti savo interesus ir veiksmingai pasinaudoti rungimosi principu. Tik pripažinus kreditoriaus reikalavimą, kreditorius įgyja teisę prašyti teismo tikslinti kito kreditoriaus reikalavimą. Skųsti tokią nutartį teisiškai nėra galimybės, nes pradelsiami terminai. Net ir šiuo nagrinėjamu klausimu teismas ne visada teisingai įvertina ĮBĮ numatytą kreditoriaus teisę – prašymą tikslinti kito kreditoriaus jau patvirtintą reikalavimą. ĮBĮ nuostatos nenumato kreditoriaus teisės reikšti reikalavimą teismui dėl kito kreditoriaus jau patvirtinto reikalavimo patikslinimo, tik suteikia jam teisę ginčyti teismo nutartį, kuria buvo patvirtintas kito kreditoriaus reikalavimas³⁷. Kyla abejonių dėl įstatymų taikymo ir dėl kreditoriaus interesų apsaugos tinkamumo minėtoje nutartyje. Remiantis ĮBĮ sistetine analize manytina, kad aukščiau minėtą teisę ginčyti teismo nutartį kreditorius turi.

Analizuojant teismuose vykstančius ginčus dėl kreditorinio reikalavimo pagrįstumo fakto nustatymo matyti, jog daugeliu atvejų ginčai vyksta dėl to, kad administratoriui pateikiami reikalavimai kartu su po bankroto bylos iškelimo įsiteisėjimo dienos priskaičiuotomis palūkanomis, kurių skaičiavimas sustabdomas bankroto bylos iškelimo dieną (ĮBĮ 10 straipsnio 7

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 28 d. nutartis c. b. Nr. 2-1126/2011, kat. 126.5.

³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 26 d. nutartis c. b. Nr. 2-361/2009, kat. 126.3.

dalis 3 punktas), bei su administratoriaus ginčijamais sandoriais, kurie buvo sudaryti laikotarpiu prieš pat iškeliant bankroto bylą ir nesant įsiteisėjusiai nutarčiai dėl bankroto bylos iškelimo.

Teismų praktikoje įtvirtinta, kad administratorius, pateikdamas teismui kreditorių sąrašą, turi atskirai pasisakyti dėl kitų kreditorių, kurių neįtraukė į šį sąrašą, ir pateikti konkrečius argumentus. Teismas, įvertinęs pateiktą prašymą tvirtinti kreditorių sąrašą, priima atitinkamą sprendimą – patvirtinti reikalavimą, patvirtinti tik dalį reikalavimo, atmesti reikalavimą, atmesti kaip nepagrįstus tik tam tikrus kreditorių reikalavimus. Tai teismo, jokia būdu ne administratoriaus prerogatyva. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. priimta nutartis patvirtina šį teiginį. Teismas byloje pabrėžė, kad kreditoriaus pareikštas prašymas dėl reikalavimo patvirtinimo yra tapatus ginčo teisenos nustatyta tvarka pareikštam ieškinio reikalavimui dėl pinigų sumos priteisimo. „Kreditorių reikalavimų pareiškimo specifika ta, jog kreditoriai reikalavimus reiškia ne tiesiogiai teismui, bet bankroto administratoriui, kuris, išdėstęs teismui argumentuotą nuomonę dėl pareikštų reikalavimų pagrįstumo, teikia juos tvirtinti arba prašo teismo netvirtinti tokių reikalavimų. Todėl administratoriaus pateiktas teismui tvirtinti kreditorių reikalavimų sąrašas nereiškia šių reikalavimų nenuginčijamumo. Teismas nėra įpareigotas tvirtinti visus be išimties administratoriaus pripažintus reikalavimus, o gali patvirtinti administratoriaus ginčijamus kreditorių pareikštus reikalavimus, arba atsisakyti juos tvirtinti, sumažinti ar padidinti administratoriaus pripažintus teismui pateiktus tvirtinti kreditorių reikalavimus. Tačiau aktyvus teismo vaidmuo neturi pažeisti civiliniame procese vyraujančio rungimosi principo, pagal kurį kiekviena šalis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atskirtimų pagrindu, išskyrus tuos atvejus, kai šių aplinkybių nereikia įrodinėti pagal įstatymą (CPK 12, 178 straipsniai).“³⁸ Nutartyje dar kartą įtvirtinta teismo pareiga būti aktyviam bankroto byloje turi užtikrinti tinkamus ir teisėtus sprendimus dėl kreditorinių reikalavimų tvirtinimo. Todėl teismas, vertindamas administratoriaus pateiktą sąrašą, privalo tikrinti tiek neginčijamus, tiek ginčijamus kreditorių reikalavimus. Daugelyje bylų teismas šią funkciją atlieka tinkamai. Antai administratoriaus teismui tvirtinti pateiktas reikalavimas, pagrįstas dokumento kopija, atmestas kaip nepagrįstas, nes „specifinė vekselio prigimtis, savybės ir jo sukeltos sunkios teisinės pasekmės vekselio davėjui lemia tai, jog, grindžiant savo finansinį reikalavimą teisme, yra reikalinga kaip įrodymą pateikti vekselio originalą. Nagrinėjamoje byloje iš vekselio kylančiam kreditoriniam reikalavimui pagrįsti buvo pateikta vekselio kopija ir perdavimo-priėmimo aktas. Teisėjų kolegija vertina, kad, atsižvelgiant į siekiamą patvirtinti kreditorinio reikalavimo dydį ir pasekmes bankrutuojančiai įmonei bei jos

---

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. rugpjūčio 2 d. nutartis c. b. Nr. 2-504/2007, kat.: 121.20; 126.5.

kreditoriams, šie pateikti įrodymai nėra pakankami patikslinti kreditorinį reikalavimą byloje³⁹. Pasitaiko, kad teismas nepakankamai tiksliai išanalizuoja pateiktus tvirtinti kreditorių reikalavimus. Čia galima pateikti bylos pavyzdį: administratoriaus pirmą kartą pateiktas banko reikalavimas buvo patvirtintas visos apimties, tačiau vėliau, pateikus prašymą sumažinti šį reikalavimą, teismas priėmė sprendimą banko reikalavimą sumažinti⁴⁰. Vadinasi, administratorius pateikė teismui tvirtinti reikalavimą atidžiai nepatikrinęs jo pagrįstumo, o teismas, neatsižvelgęs į įrodymų nepagrįstumą, patvirtino pirminį kreditoriaus reikalavimą. Jei administratorius nebūtų antrą kartą kreipęsis dėl reikalavimo sumažinimo, pirminis kreditoriaus reikalavimas būtų paliktas patvirtintas kaip įrodytas bankroto byloje. Todėl pabrėžtina teismo pareiga tinkamai patikrinti tiek ginčijamus, tiek neginčijamus reikalavimus. Teismo pareiga tikrinti neginčijamus bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus kitose šalyse gali būti skirtinga. Literatūroje teigiama⁴¹, kad, pavyzdžiui, Vokietijoje neginčijamų kreditoriaus reikalavimų teismas tikrinti neprivalo: jie į kreditorių sąrašą patenka automatiškai (Vokietijos nemokumo tvarkos 178 straipsnio 1 dalis). Manytina, kad tokia neadekvati sistema suteikia kreditoriui galimybių piktnaudžiauti bankroto byloje.

Teismui atmetus kreditoriaus reikalavimą kaip nepakankamai pagrįstą įrodymais, toks sprendimas gali būti skundžiamas atskiruoju skundu, kuris bus nagrinėjamas lygiagrečiai vykstant bankroto procesui. Teismui patvirtinus vienų kreditorių reikalavimus ir atmetus kitų arba patvirtinus tik dalį kreditoriaus reikalavimo, bankroto procedūros paprastai nėra sustabdomos. Taip užtikrinamas bankroto bylos tolesnis vykdymas, leidžiantis administratoriui šaukti kreditorių susirinkimus ir priimti sprendimus dėl turto pardavimo ir tolimesnės bankroto eigos, nes priešingu atveju įmonės bankroto procesas labai užsitęstų. Kreditorių susirinkimo priimtus sprendimus kreditorius, kurio finansinis reikalavimas nebuvo patvirtintas visiškai (buvo patvirtinta tik dalis reikalavimo), gali apskųsti teismui ir prašyti tam tikriems kreditorių susirinkimo sprendimams taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tokią teisę suponuoja vienas iš bankroto proceso tikslų – apsaugoti visų kreditorių interesus. Žinoma, kreditoriaus interesai turi būti kiek įmanoma apsaugoti tokiu atveju, kai jo kreditorinis reikalavimas, kurio dydis sudaro daugiau kaip pusę visų kitų kreditorių reikalavimų sumos, patvirtinamas teismo nutartimi kiek vėliau nei kitų. Todėl teismas, įvertinęs situaciją, turėtų užtikrinti teisę pripažinti negaliojančiais kreditorių susirinkimo nutarimus tam tikrais klausimais. Kitu atveju, neturint įtakos kreditorių susirinkimo sprendimų priėmimui, neturėtų būti stabdomi nutarimai ir turėtų būti taikomos laikinosios apsaugos priemonės.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-50/2010.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-369/2009, kat.: 98.4; 126.5; 126.8.

⁴¹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009.

ĮBI yra nustatytos tam tikros išimtys, kurios leidžia kreditorių reikalavimus perduoti teismui tvirtinti ir be kreditoriaus raštiško pareiškimo administratoriui. Tokia galimybė susidaro tada, kai kreditoriai dar iki iškeliant bankroto bylą įmonei jau yra pareiškę ieškinį dėl skolos priteisimo ar perdavę antstoliui vykdyti vykdomąjį dokumentą. Iškelus bankroto bylą, remiantis ĮBI 10 straipsnio 4 dalies 4 punktu privaloma ne tik sustabdyti jau vykdomą išieškojimą skolininko naudai, bet perduoti vykdomąją bylą ar kreditoriaus reikalavimus bankroto bylą nagrinėjančiam teismui. Minėtame straipsnyje įtvirtinta pareiga bankroto administratoriui ar teismui savo iniciatyva pranešti visoms institucijoms, kurios yra susijusios su šia įmone (vykdomi išieškojimai, vyksta ginčai, tyrimai), perimti nagrinėti visus su ieškiniais susijusius dokumentus, turto arešto dokumentus ir kt. Todėl remiantis teismų praktika formuluojama išvada, kad bankroto bylą nagrinėjančiam teismui bylos, įskaitant ir vykdomąsias, perduodamos po nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, o tokios nutarties skubaus vykdymo atveju – iš karto po nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo. Šiose bylose pareikšti reikalavimai į kreditorių sąrašą įtraukiami be papildomo pareiškimo⁴². Tokia suformuota teismų praktika, manytina, nevisiškai atitinka bankroto proceso tikslo ginti visų kreditorių interesus. Tokie reikalavimai neturėtų būti įtraukiami į kreditorių sąrašą, administratoriui dar kartą jų neišanalizavus ir nepatikrinus. Vengtina galimų situacijų, kai netinkamai įvertinęs visas bylos aplinkybes teismas galėtų priimti klaidingą sprendimą, o kreditoriaus reikalavimas be papildomo patikrinimo būtų įtrauktas į kreditorių sąrašą.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad bankroto administratorius ir teismas, tikrindami kreditoriaus reikalavimo pagrįstumą, privalo pasidomėti, ar šis kreditorinis reikalavimas nėra pareikštas kitoje bankroto byloje tai pačiai sumai, tuo pačiu pagrindu ir dėl to paties dalyko. Antai Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje⁴³ teisingai konstatavo faktines bylos aplinkybes, kad patvirtinus banko finansinį reikalavimą yra pažeidžiamos kitų kreditorių teisės bankroto byloje, kurioje Kauno apygardos teismas nutartimi BUAB bankroto byloje patvirtino banko finansinį reikalavimą tai pačiai sumai pagal minėtą kreditavimo sutartį. Tokie kreditoriaus veiksmai, kai, nepaisydamas teismo patvirtinto kreditorinio reikalavimo pagrindinio skolininko bankroto byloje, jis reiškia analogiško dydžio kreditorinį reikalavimą ir už pagrindinio skolininko prievolės savo turtą įkeitusios įmonės bankroto byloje, neatitinka teisingumo, protingumo, sąžiningumo principų. Todėl administratoriui svarbu prieš teikiant teismui tvirtinti kreditoriaus reikalavimą sužinoti, ar nėra kitų nagrinėjamų bylų ar patvirtintų kreditorinių reikalavimų tuo pačiu pagrindu ir dėl to paties dalyko.

---

⁴² Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-207/2008, kat. 126.5.

⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1929/2011, kat. 126.5.

Kaip matyti, ĮBĮ reglamentuojamos normos ne visada tinkamai užtikrina kreditorių, reiškiančių savo reikalavimą, interesus. Įstatymų nuostatos turėtų būti koreguojamos, tačiau ir teismas, atsižvelgdamas į kreditorių interesus, turėtų formuoti praktiką, kad visiems kreditoriams (neatsižvelgiant į tai, ar reikalavimas ginčijamas) būtų suteikiama teisė jau pirmajame reikalavimų tvirtinimo etape ginčyti kitų kreditorių pareikštus reikalavimus. Tokia sistema ne tik užtikrintų visų kreditorių teisę į veiksmingą bankroto procesą ir interesų apsaugą, tačiau suteiktų teismui galimybę surinkti visus teisinius ir faktinius įrodymus, prieštaravimus ir analizuoti juos kaip visumą, tam tikslui atmetant ar patikslinant tam tikrus kreditorių reikalavimus. Šiame etape teismui išsprendus visus ginčus, bankroto proceso eiga galėtų būti greita ir sklandi. Skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus ir prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones turėtų teisę tik kreditoriai, kurių balso teisė galėtų lemti sprendimo priėmimo klausimą. Kreditorius, neturintis įtakos sprendimų priėmimui, tik nepagrįstai stabdytų ir vilkintų bankroto bylos procesą.

1.2.2. Kreditoriaus reikalavimo perleidimas

Bankroto procese kreditorius, turintis teismo patvirtintą reikalavimą bankrutuojančiai įmonei, turi teisę perleisti visą ar dalį savo reikalavimo kitam kreditoriui. Šis reikalavimo perleidimo momentas, susijęs su kreditoriaus reikalavimo padidėjimu, suponuoja aktualų klausimą – kokį privalumą naujo reikalavimo gavimas kreditoriui suteikia prieš kitus kreditorius ir ar jis veiksmingas? Pirmiausia kreditorius, gavęs naują reikalavimą, tikėtina, daro prielaidą, kad jo reikalavimas bus veiksmingiau užtikrintas vien dėl to, kad pasikeis viso jo reikalavimo (tiek buvusio, tiek naujai gauto) tenkinimo eilės tvarka. Tačiau ĮBĮ 26 straipsnio 3 dalis numato, kad reikalavimų eilė, nustatyta pagal šio įstatymo 35 straipsnio nuostatas, nesikeičia⁴⁴. Vadinasi, neteisingas yra manymas, kad gavus kito kreditoriaus reikalavimą, tenkinamą pirmąja eile, kai buvęs kreditoriaus reikalavimas buvo užtikrintas antrąja eile, bus galima tą buvusį reikalavimą tenkinti pirmos eilės nustatyta tvarka. Todėl šiuo atveju įstatymo suteikta galimybė gauti naują reikalavimą kreditoriui neteikia didesnės naudos ir neužtikrina veiksmingesnės interesų gynybos. Vis dėlto reikalavimo perleidimas kreditoriui suteikia tam tikrą privalumą kitų kreditorių atžvilgiu, nes remiantis padidėjusiu kreditoriaus reikalavimu įgyjama didesnė balsavimo teisė priimant sprendimus kreditorių susirinkime. Kreditorių susirinkime reikalavimai lemia balso teisę, kuri išreiškiama procentine visų kreditorių reikalavimų sumos išraiška. Paprastai padidėjęs reikalavimas kreditoriui aktualus sprendžiant klausimus dėl parduodamo turto vertės nustatymo, pardavimo būdo, kainos, investavimo, nuomos klausimų, ir suteikia teisę kreditoriui priimti bei patenkinti išimtinai jo interesus užtikrinančius sprendimus, neatsižvelgiant į kitų kreditorių

⁴⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

pageidavimus. Tokia įstatymo suteikta teisė kreditoriui leidžia manipuliuoti bankrutuojančios įmonės turtu, pavyzdžiui, balsuoti kreditorių susirinkime ir priimti sprendimą pardavinėti įmonės turtą nepagrįstai žema kaina, siekiant jį įsigyti per trečiuosius asmenis. Antai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. birželio 30 d. nutartyje⁴⁵ apibrėžė kreditoriaus reikalavimo perleidimo teisių apimtį, kada reikalavimo teisei perleisti nereikia skolininko sutikimo, išskyrus įstatymo ar sutarties nustatytas išimtis (CK 6.101 straipsnio 1, 5 dalys). Kita vertus, konstatuota, kad reikalavimo teisės perleidimas negali pažeisti skolininko teisių ar jų labiau suvaržyti (CK 6.101 straipsnio 1 dalis). Naujasis kreditorius negali įgyti daugiau teisių, negu jų turėjo pradinis kreditorius, be to, pradinis ir naujasis kreditorius negali keisti prievolės įvykdymo sąlygų. Aukščiausiasis Teismas šioje nutartyje pateikia patikslintus kriterijus, atitinkančius reikalavimo perleidimo teisėtumą:

- 1) prievolė, iš kurios atsirado teisė, esanti reikalavimo perleidimo dalykas;
- 2) sandoris, kurio pagrindu pradinis kreditorius perduoda naujam kreditoriui reikalavimo teisę reikalavimo perleidimo forma (perleidimo pagrindas);
- 3) pats reikalavimo perleidimo (cesijos) sandoris, kuriuo perleidžiama reikalavimo teisė (atsisakoma reikalavimo teisės).

Svarbu paminėti, kad Įmonių bankroto departamento metodinėse nuostatose yra suformuluotas pasiūlymas dėl darbuotojo reikalavimo perleidimo kreditoriui tenkinimo tvarkos: „Departamentas atkreipia dėmesį, kad Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymo (Žin., 2000, Nr. 82-2478) 3 straipsnio 1 dalis nustato, kad lėšos iš Garantinio fondo skiriamos šiame įstatyme nustatyto dydžio išmokoms bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių darbuotojams, dirbusiems įmonėje iki teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą priėmimo dienos arba iki kreditorių susirinkimo nutarimo bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka priėmimo dienos, neatsižvelgiant į tai, ar darbo santykiai tęsiasi, ar yra nutrūkę, taip pat buvusiems įmonių, likviduotų dėl bankroto įsigaliojus šiam įstatymui, darbuotojams, kai įmonės jiems yra įsiskolinusios, taip pat Garantinio fondo administravimo išlaidoms Garantinio fondo nuostatų nustatyta tvarka, todėl lėšos iš Garantinio fondo skiriamos įmonių darbuotojams, o ne pirmos eilės kreditoriams“⁴⁶. Departamentas minėtose nuostatose pabrėžė, kad jei įmonės darbuotojas perleido reikalavimo teises ir bankroto byloje vietoje jo kreditoriumi patvirtintas reikalavimo teisės perėmėjas, paraiškos dėl išmokų iš Garantinio fondo šiam asmeniui neturėtų būti teikiamos ir išmokos neturėtų būti skiriamos. Todėl manytina, kad šia rekomendacija, kuri atitinka ĮBĮ nuostatas, privalu vadovautis ir laikytis joje nurodytų instrukcijų.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-199/2008, kat.: 94.2.5; 37 (S).

⁴⁶ Įmonių bankroto valdymo departamentas. Dėl kreditorinio reikalavimo perleidimo ir naujojo kreditoriaus reikalavimo tenkinimo eilės. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/Doc/metodine1.pdf>> (žiūrėta 2012-01-20).

Reikalavimo teisės perleidimas tik iš dalies naudingas kreditoriaus interesų tenkinimui, ir suteikia tik didesnę balsavimo galimybę kreditorių susirinkime priimti išimtinai jam palankius sprendimus, kurie, žinoma, administratoriaus ar kitų kreditorių gali būti apskųsti teismui. Be to, nesuteikiama teisė gavusiam reikalavimo perleidimą kreditoriui užimti pirmesnę kreditorių patenkinimo eilę.

2. KREDITORIAUS TEISĖ GINTI PAŽEISTAS TEISES *ACTIO PAULIANA* INSTITUTO PAGRINDU

Vienas iš pagrindinių kreditorių interesų gynimo būdų įmonei iškėlus bankroto bylą – *actio Pauliana* ieškinys, įtvirtintas CK IV skyriaus 6.66 straipsnyje. Šis institutas yra skirtas ginti kreditoriaus teises nuo nesąžiningo skolininko, kuris perleidęs savo turtą trečiajam asmeniui tampa nemokus, ar būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės, todėl skolininkas nebegali įvykdyti savo prievolės kreditoriui, tuo pažeisdamas kreditoriaus teises.

Actio Pauliana instituto paskirtis pabrėžiama teismų praktikoje, kurioje teigiama, kad „kreditorius, reikšdamas *actio Pauliana*, pirmiausia siekia atkurti skolininko sudarytu sandoriu pažeistą jo mokumą sugrąžinant tai, ką skolininkas nesąžiningai, be privalomo pagrindo perleido kitiems asmenims. Skirtingai nei kitais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų atvejais, *actio Pauliana* paskirtis – kompensacinė, nes pagal kreditoriaus ieškinį skolininko sudarytą sandorį pripažinus negaliojančiu, kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perduotą pagal tą sandorį turtą ar jo vertę tiek, kiek reikalinga kreditoriaus reikalavimams patenkinti. Taigi sandorio pripažinimas negaliojančiu nėra pagrindinis šio ieškinio tikslas, o tik priemonė atkurti skolininko sudarytu sandoriu pažeistą jo mokumą ir sugrąžinti skolininką į ankstesnę turtinę padėtį, kad kreditorius galėtų patenkinti savo reikalavimą“⁴⁷. Kaip matyti, *actio Pauliana* yra specialusis, su sutarčių laisvės principo ribomis susijęs kreditoriaus teisių gynimo būdas, kurio poreikis nulemtas siekio užkirsti kelią galimam skolininko piktnaudžiavimui savo teisėmis, taip užtikrinant įstatymo ar sutarties pagrindu prisiimtų pareigų kreditoriui įvykdymą⁴⁸, kurio tvarka pagal CK bei ĮBĮ skiriasi. Pripažinti sandorį negaliojančiu galima tik esant CK 6.66 straipsnio nustatytoms sąlygoms, kurių pagrindu atsiranda teisinių padarinių.

Todėl, norint tinkamai pasinaudoti *actio Pauliana* institutu, būtinas CK įtvirtintas jo taikymo sąlygų visetas⁴⁹:

1. Kreditorius turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę.
2. Ginčijamas sandoris pažeidžia kreditoriaus teises.
3. Skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio.
4. Būtinybė nustatyti skolininko nesąžiningumą.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 birželio 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-710/2002, kat.: 15.2.1.1; 25.8.1; 31.6.1; 31.5; 37.8; 40.6.

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 29.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 28 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-587/2008, kat.: 35.6.1; 126.2.

5. Trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas.

6. Nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas.

7. Kreditoriaus reikalavimas yra nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti, o likęs turtas yra grąžinamas skolininkui.

Kreditorius, reikšdamas *actio Pauliana*, minėtas sąlygas privalo pateikti ir pagrįsti ieškinyje. Manoma, kad imperatyvių sąlygų įstatyme įvardijimas padeda ieškovui, kada nereikia galvoti kitų, papildomų aplinkybių, ieškiniui pagrįsti. Tai neleidžia nukrypti nuo ieškinio prasmės, tačiau kartais šios sąlygos tik apsunkina įrodinėjimo našta kreditoriui.

2.1. Skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumo įrodymas

Civilinėje teisėje galioja sąžiningumo prezumpcija, kuri reiškia, kad kiekvienas asmuo laikomas sąžiningu, jeigu neįrodyta kitaip. CK 1.5 straipsnyje įtvirtinta taisyklė, kad civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises ir atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Be abejonės, teismai taip pat privalo aiškindami įstatymus vadovautis šiais visuotiniais principais. Sąžiningumas yra vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal du kriterijus – objektyvųjį ir subjektyvųjį⁵⁰. Sąžiningumas objektyviuoju požiūriu yra toks žmogaus elgesys, kuris atitinka protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Todėl sąžiningas yra toks asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai. Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos aplinkybes⁵¹. Siekiant nustatyti, ar asmuo sąžiningas, būtina vadovautis abiem kriterijais. Teismų praktikoje suformuluota, kad „sąžiningumas konkrečioje situacijoje yra fakto klausimas, tačiau reikalavimai jo turiniui gali skirtis, priklausomai nuo to, kokie sandoriai yra sudaromi ir kokioje situacijoje asmenys veikia. Tokiu atveju turi būti nustatinėjami faktai, patvirtinantys skolininko nesąžiningumą, kurį būtina įrodyti ne galimomis prielaidomis, o konkrečiais faktais“⁵².

Sąžiningas elgesys privalomas tiek ikisutartiniuose santykiuose, tiek sudarant sandorius ir juos vykdant, tiek taikant restituciją ir kt. *Actio Pauliana* institute nėra tiesiogiai įtvirtintos nuorodos, kad „trečiojo asmens, sudariusio sandorį su skolininku, sąžiningumas yra preziumuojamas, bet prievolės šalies sąžiningumas preziumuojamas atsižvelgiant į sąžiningumo

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 77.

⁵¹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 439.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 29.

prezumpciją ir sistemiškai aiškinant CK 6.66 ir 6.67 straipsnius⁵³. Todėl CK 6.67 straipsnyje įtvirtinta CK reglamentuojamai sąžiningumo prezumpcijai priešinga nesąžiningumo prezumpcija traktuotina kaip bendrosios taisyklės išimtis. *Actio Pauliana* ir nesąžiningumo prezumpciją privalu taikyti kartu, siekiant kreditoriui, reiškiančiam *actio Pauliana* ieškinį, palengvinti įrodinėjimo našta. Nurodytas sąrašas yra baigtinis, todėl esant kitokioms situacijoms, neįvardytoms šiame straipsnyje, jis neturi būti taikomas. Pabrėžtina, kad šio straipsnio normos taikomos tik kreditoriaus interesus pažeidusioms sandorio šalims; kitiems asmenims jis netaikomas. Kreditoriaus, kuris ieškinyje konstatavo nesąžiningumo prezumpciją, atsakovui paneigiant šį faktą įrodymo dalykas bus nesąžiningumo prezumpcijos paneigimas, t. y. sąžiningumo įrodymas.

CK 6.66 straipsnyje įvardijama, kad dvišalio atlygintino sandorio atveju tiek skolininkas, tiek trečiasis asmuo privalėjo būti nesąžiningas, o neatlygintino sandorio atveju užtenka tik skolininko nesąžiningumo. Pažvelgus į trijų subjektų (kreditoriaus, skolininko, trečiojo asmens) tarpusavio santykius suprantama, kad remiantis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais trečiasis asmuo taip pat privalo atidžiai ir rūpestingai elgtis prieš sudarydamas sandorius su skolininku. Turto įgijėjas – trečiasis asmuo – prieš įsigydamas turtą turi ne tik įvertinti riziką pirkti, tačiau ir susirinkti informaciją apie kitą sandorio šalį bei ją įvertinti. Pareigą sužinoti kuo daugiau informacijos dėl įsigyjamo turto nustato minėtas CK straipsnis. Neatlikus nustatytos pareigos turtas gali būti išreikalautas kitų kreditorių. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos apžvalgoje Nr. 29 dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo nustatyta, kad „turto pagal būsimą sandorį įgijėjui, siekiant nepažeisti kreditoriaus interesų, reikia būti apdairiam tokia apimtimi:

1. Protingomis priemonėmis išsiaiškinti, ar būsima sandorio šalis nėra skolininkė;
2. Konkrečioje situacijoje įvertinti, ar sandoriu nebus pažeisti skolininko kreditoriaus interesai⁵⁴.

Nustatydamas skolininko ir trečiojo asmens nesąžiningumą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. sausio 11 d. nutartyje⁵⁵ pabrėžė: „Vertinant trečiojo asmens nesąžiningumą nėra reikalaujama, kad jo žinojimas būtų nukreiptas į konkretų kreditorių, užtenka, kad trečiasis asmuo žinotų, jog toks sandoris sukels ar sustiprins skolininko nemokumą. Be to, nustatant trečiojo asmens nesąžiningumą užtenka, kad ginčijamo sandorio šalių kaltė reikštųsi neatsargia kaltės forma, kai skolininkas ar turto įgijėjas žino ar turi žinoti, kad toks sudaromas sandoris gali

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 29.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001. T. 1. P. 77.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-17/2006, kat.: 31.6.1; 37.7.

sukelti ar sustiprinti skolininko nemokumą“. Todėl faktas, kad yra galimybė pažeisti kreditoriaus teises, yra pakankamas pagrindas konstatuoti trečiojo asmens nesąžiningumą.

Nesąžiningumo prezumpcija, numatyta CK 6.67 straipsnyje, įtvirtina aštuonis konkrečius atvejus, kada preziumuojamas kreditoriaus interesus pažeidusių sandorio šalių nesąžiningumas. Šie atvejai skiriami į tris grupes⁵⁶:

1. kai trečiasis asmuo tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotas palaikyti sandorį sudarantį skolininką;
2. kai įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė gerokai viršija kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (aiškiai nenaudingi sandoriai);
3. kai sandoris sudarytas dėl skolos, kurios mokėjimo terminas dar nebuvo suėjęs, mokėjimo (privilegijų ir pirmumo teisės teikimas kitam kreditoriui).

Pagal 1 punktą preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusios sandorio šalys buvo nesąžiningos, jeigu skolininkas sudarė sandorį su savo sutuoktiniu, vaikais, tėvais ar kitais artimaisiais giminaičiais. Minėtus subjektus įvardija CK 6.67 straipsnio 2, 3, 6, 7 punktai. Vertinant įrodymų pagrįstumą, svarbu nustatyti sandorio sudarymo su vienu iš minėtų subjektų faktą. Pavyzdžiui, kirpyklos pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo metu atsakovo sutuoktinė ir šeimos narė negalėjo nežinoti apie ginčo sutarties sudarymo aplinkybes ir motyvus⁵⁷. Pareiga nustatyti visas faktines bylos aplinkybes suponuoja pagrįstą ir aiškia teismo išvadą šioje byloje: „<...> teismas nustatė, kad ginčo sandorius atsakovė R. D. sudarė su artimaisiais giminaičiais – sutuoktiniu ir sūnumi, todėl šių asmenų nesąžiningumą, sudarant sandorius, preziumavo ir prezumpcija nebuvo paneigta“.

CK 6.67 straipsnio dispozicijose vartojamos sąvokos „artimieji giminaičiai“ apibrėžimas šiame straipsnyje nėra pateikiamas. CK 3.130 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad giminystė yra kraujo ryšys tarp asmenų, kilusių vienas iš kito arba iš bendro protėvio. Giminystei prilyginami santykiai tarp įvaikių ir jų palikuonių ir tėvių bei jų giminaičių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas detalizavo artimųjų giminaičių sąvoką: „Pagal CK 3.135 straipsnį artimaisiais giminaičiais laikomi tiek tiesiosios, tiek šoninės linijos giminaičiai, kurių giminystės laipsnis skaičiuojamas iki antrojo, t. y. pusbroliai ir pusseserės nėra laikomi artimaisiais giminaičiais. Įstatyme nurodytais atvejais gali būti nustatomas ir platesnis artimųjų giminaičių sąrašas.“⁵⁸ Teismo pateikta išvada leidžia CK 6.67 straipsnyje suformuluotai artimojo giminaičio sąvokai taikyti CK 3.135 straipsnio normas. Pastebėtina, kad artimaisiais giminaičiais laikytini ne tik

⁵⁶ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37(29). P. 51.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 24 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-593/2009, kat.: 21.4.2; 24.3; 35.6.1.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 kovo 9 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-166/2005, kat. 50.11.2.

teismo įvardyti subjektai, tačiau ir netikrieji broliai ir seserys CK 6.67 nurodyto pagrindo prasme⁵⁹.

CK 6.67 straipsnio 7 punkte nurodytas pagrindas taip pat priskiriamas prie atvejų grupės, kai trečiasis asmuo tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotas palaikyti sandorį sudarantį skolininką. Čia nesąžiningumas preziumuojamas, kai skolininkas juridinis asmuo sudarė sandorį su kitu juridiniu asmeniu, kurį skolininkas kontroliuoja, arba kai vienos iš sandorio šalių vadovas ar valdymo organo narys yra asmuo, tiesiogiai ar netiesiogiai, vienas ar kartu su savo sutuoktiniu, vaikais, tėvais ar artimaisiais giminaičiais turintis nuosavybės teise mažiausiai 50 proc. kito juridinio asmens akcijų (pajų, įnašų ir pan.) arba abiejų juridinių asmenų akcijų (pajų, įnašų ir pan.). Civilinių bylų pagal šią įstatymo nuostatą teismų praktikoje gausu. Labai dažni atvejai, kai subjektai įkuria kelias įmones, kurių valdymo organo narys būna tas pats asmuo. Kitaip tariant, įkuriamos pagrindinės ir dukterinės įmonės, kurių kontrolę dažniausiai vykdo viena įmonė. Teigiamai vertinti galima tai, kad juridiniai asmenys sudaro didesnę konkurenciją kitų subjektų atžvilgiu, sudarydami sandorius su partneriais sunkmečiu gali padėti vienai iš valdomų įmonių. Tačiau paprastai esant CK 6.67 straipsnio 7 punkto pagrindą teismas konstatuoja tada, kai turtas perleidžiamas dukterinei įmonei nepagrįstai sumažinant pastarosios turtą ir kai šiuo pagrindu sudaromos schemos mokesčiams nuslėpti. Pabrėžiama, kad kelių įmonių įsteigimas esant tam pačiam vadovui sukuria mechanizmą, padedantį išvengti kitų suinteresuotų įmonių dalyvavimo skelbiant ar vykdant viešuosius pirkimus, o kontroliuojama įmonė laimi konkursus nepagrįstai palankiomis sąlygomis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. vasario 1 d. nutartyje⁶⁰ konstatavo: „Ginčo turtas parduotas pagal preliminarų rinkos vertės nustatymą, t. y. nesiaiškinus jo tikrosios rinkos vertės. Skolininkas nebandė gauti už parduodamą turtą kiek įmanoma didesnės kainos, nes apie jo pardavimą nepaskelbė viešai, o jį pardavė už nepagrįstai mažą kainą įmonės akcininkui, t. y. už 7,5 karto mažesnę kainą nei jo rinkos vertė. Teismas nustatė, kad bendrovės (atsakovo) vadovas kartu buvo ir vienas iš kitos AB valdybos narių.“ Byloje nustatytas sandorio sudarymas parduodant energiją už ypač mažą kainą, nepranešant kitam asmeniui, todėl tenkinama viena iš sąlygų reikšti *actio Pauliana* ieškinį, be to, ieškovui nereikia papildomai įrodinėti teisme nesąžiningumo prezumpcijos, nes nustatyta, kad vienas ir tas pats valdymo organo narys kontroliavo įmonės skolininkę. Todėl preziumuotinas nesąžiningumas. Tokio pobūdžio bylos yra sudėtingos ir reikalaujančios daug įrodymų, visas faktines bylos aplinkybes pirmosios instancijos teisme nustatyti sunku, todėl ne visada šie teismai nustato nesąžiningumo prezumpciją, tačiau bylai atkeliavus į Aukščiausiąjį Teismą, per ilgą teismų procesą surinkti įrodymai tinkamai ir teisingai įvertinami. Antai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

⁵⁹ Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. liepos 17 d. nutartis c. b. Nr. 2A-471-360/2009.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-15/2010, kat.: 35.6.1; 41.

nutartyje⁶¹ buvo konstatuota nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad bendrovė byloje laikytina sąžiningu įgijėju. Teisėjų kolegija konstatavo, kad kai tarp abiejų bendrovių buvo sudaryta pirkimo–pardavimo sutartis dėl pastatų vienai iš jų perleidimo, šių bendrovių pagrindiniai akcininkai, valdantys kontrolinį akcijų paketą, buvo tie patys fiziniai asmenys. Be to, vienintelė bendrovės, kuri sudarė ginčo pastatų lizingo sutartį su UAB „Parex lizingas“, konkurentė buvo kita minėta bendrovė. Taigi šiuo atveju konstatuotinas nesąžiningumo prezumpcijos atvejis, numatytas CK 6.67 straipsnio 7 dalyje.

Akivaizdžiai nenaudingi sandoriai. Šis pagrindas įtvirtintas CK 6.67 straipsnio 4 punkte. Kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalys laikytinos nesąžiningomis, jeigu įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė gerokai viršija kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija). Tačiau visada konstatuoti, kad tikrai bus pažeistos kreditorių teisės, nėra pagrindo, nes bet kurio civilinės apyvartos dalyvio teisėtas ir normalus siekis yra įsigyti tam tikrą turtą kuo mažesne kaina. Minėto straipsnio nurodomi sandoriai pasireiškia akivaizdžiu skirtumu tarp turto (daikto) realios rinkos vertės ir tos vertės, už kurią tas turtas (daiktas) parduodamas ar įgyjamas. Įrodyti akivaizdų skirtumą gali būti sudėtinga, kai parduvinėjami antikvariniai daiktai, vienetinis turtas, kurį įvertinti reikia specialių žinių. Problema sukuriama, kada skolininko antikvarinis daiktas ar meno kūrinys parduotas trečiajam asmeniui už nedidelę kainą, tačiau nė viena iš šalių nėra antikvaro ar meno žinovas ekspertas, todėl daroma prielaida, kad tokio sandorio šalių sąžiningumo prezumpcija liks nepaneigta. Svarbu nustatyti ne tik objektyvųjį, bet ir subjektyvųjį šalių nesąžiningumą (turėjo žinoti, numanyti). Kitais atvejais turto vertę nėra sunku nustatyti, jei prieš pareiškiant ieškinius užsakomi ekspertų tyrimai ir įvertinama parduoto turto vertė. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pagrindė savo sprendimą šiuo nagrinėjamu pagrindu: „CK 6.67 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta prezumpcija, kad kasatoriaus interesus pažeidusio sandorio šalys laikytinos nesąžiningos, kai įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė žymiai viršijo kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija). Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad tokia priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija buvo, nes už 8 000 Lt buvo parduotas nekilnojamas turtas, kurio rinkos vertė 707 359 Lt“⁶². Kitoje civilinėje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartimis apibrėžė tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismų padarytas klaidas, norint pagrįsti *actio Pauliana* ieškinį bei įrodymų vertinimą dėl minėto straipsnio normų taikymo analizės, nustatant akivaizdžiai nenaudingą sandorį: „<...> Iš bylos duomenų matyti, kad nors ieškovas

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-710/2002, kat.: 15.2.1.1.; 25.8.1.; 31.6.1.; 31.5.; 37.8.; 40.6.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gegužės 27 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-772/2002, kat. 31.6.1.

apeliaciniame skunde kėlė klausimą dėl skolininko nesąžiningų veiksmų ir skolininko mokumo sumažėjimo, perleidus turtą kitiems asmenims, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė Pauliano ieškinio institutą, tačiau apeliacinės instancijos teismas nenustatė reikšmingų bylai aplinkybių ir neišaiškino, kokią įtaką atsakovo mokumui (ar jo sumažėjimui) galėjo turėti tarp atsakovo ir UAB sudaryta sutartis, pagal kurią 513 000 Lt įvertintas turtas buvo perleistas tik už 37,2 tūkstančio litų. Minėtas atsakovo turto perleidimas galėjo turėti esminės reikšmės atsakovo mokumui, todėl Teisėjų kolegija remdamasi bylos duomenimis, kad UAB, perėmusi iš atsakovo 513 tūkstančių litų vertės turtą, minėtos įmonės skolą perėmė tik 77 758,88 Lt dydžio, padarė pagrįstą išvadą, jog priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija akivaizdi ir ši aplinkybė turi būti įvertinta CK 6.67 straipsnio 4 punkto normos kontekste. Nurodytos aplinkybės yra reikšmingos priimant sprendimą pagal ieškovo pareikštą ieškinį.⁶³

Pirmumo teisė kitam kreditoriui reglamentuota CK 6.67 straipsnio 5 dalyje. Teismas, nustatydamas CK 6.67 straipsnio 5 dalies dispoziciją, sandorį, sudarytą dėl skolos, kurios mokėjimo terminas dar nebuvo suėjęs, mokėjimo, dažniausiai įvardija kaip papildomą pagrindą greta esančių kitų pagrindų. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 31 d. nutartyje⁶⁴ nurodyta, jog šalys patvirtino žinojusios, kad ieškovo finansinė būklė 2005 m. pabaigoje pablogėjo ir toliau blogėja, kad jis nepajėgia vykdyti įsipareigojimų bankui bei sutarčių su kreditoriais. Iš to išplaukia išvada, kad šalims buvo žinoma, jog sandoris sukels skolininko nemokumą (taip ir atsitiko teismui iškėlus bankroto bylą). Teismas, be kitų CK 6.67 straipsnyje numatytų pagrindų, įvardijo ir tai, kad sandoriu taip pat perkelta skola, kurios mokėjimo terminas, kaip jau nurodyta, dar nebuvo suėjęs. Todėl teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nesąžiningumo prezumpcijai taikyti pakanka bent vienos CK 6.67 straipsnyje įtvirtintos aplinkybės, o nagrinėjamoje byloje nustatytos net trys nesąžiningumo prezumpcijos, kurios atsakovo nebuvo nuginčytos.

2.2. Actio Pauliana instituto taikymo ypatumai įmonei iškėlus bankroto bylą

Momentas, kada laikoma, jog įmonei iškelta bankroto byla, yra teismo nutartis dėl bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo diena. Nuo šio momento bankroto administratoriaus pareiga, nustatyta ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte, yra patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį, ir pareikšti ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-1152/2003, kat. 31.6.1.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 31 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-339/2009, kat.: 35.6.1; 41.

galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais⁶⁵. Kadangi ĮBĮ nenumatyti atskiri sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindai, todėl administratoriui bankroto byloje vadovaujantis CK normomis suteikta teisė ginčyti įmonės sandorius visais negaliojimo pagrindais, įskaitant ir CK 6.66 straipsnio pagrindą. Teisė pareikšti *actio Pauliana* ieškinį suteikta ir kreditoriui. Tačiau kreditoriui ar administratoriui, pareiškusiam *actio Pauliana* ieškinį bankroto byloje, CK numatytos *actio Pauliana* teisinės pasekmės turi būti taikomos sistemiškai kartu su specialiuoju ĮBĮ, nagrinėjančiu bankroto procesą. Todėl CK instituto normų taikymas turi tam tikrų ypatybių ir sukelia skirtingus teisinius padarinius, kai įmonei yra iškelta bankroto byla.

1. **Terminų nustatymas.** CK 6.66 straipsnio 3 dalyje kreditoriui numatytas vienerių metų ieškinio senaties terminas, per kurį jis turi teisę pareikšti ieškinį. Teisė atsiranda nuo to momento, kai kreditorius turėjo ar galėjo sužinoti apie jo teises pažeidžiantį sandorį. ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punkte nustatyta, kad administratorius apie sandorius sužino nuo dokumentų apie šių sandorių sudarymą gavimo dienos. Todėl šiuo atveju administratoriui pareiškiant *actio Pauliana* ieškinį nustatytas vienerių metų ieškinio senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo dokumentų apie sandorių sudarymą gavimo dienos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. balandžio 1 d. nutartyje⁶⁶ išaiškino ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punkto normų taikymą: „Ši norma nustato, kad administratorius apie sandorius sužino nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Taigi šiuo atveju CK 6.66 straipsnio 3 dalyje nustatytas vienerių metų ieškinio senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Tačiau šis terminas nėra naikinamasis, tai reiškia, kad esant svarbioms priežastims gali būti atnaujintas (CK 1.131 straipsnio 2 dalis).“ Įvertinus teismo poziciją, atkreiptinas dėmesys į tai, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo, remiantis ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 6 punktu nustatytas laikotarpis, ne ilgesnis kaip 15 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, per kurį įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus. Vadinasi, įmonės valdymo organui nustatyta pareiga ne vėliau kaip per 15 dienų perduoti visus įmonės dokumentus, tarp jų ir sudarytus sandorius, tačiau galimi atvejai, kai administratorius dokumentus gauna praėjus ne mažiau kaip pusei metų, pavyzdžiui, įmonės vadovui ar buhalteriiui patekus į avariją, po kurios jis nepajėgus perduoti dokumentų, turto (ir turi nedarbingumo pažymą). Manytina, kad termino eiga privalo būti skaičiuojama minėto ĮBĮ straipsnio nustatyta tvarka, o ne pagal teismo išreikštą poziciją. Kreditoriaus ir administratoriaus statusas terminų atžvilgiu skiriasi, nes kreditoriui terminų eiga

⁶⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-178/2008, kat. 35.6.1.

pradedama skaičiuoti CK 6.66 straipsnio 3 dalies tvarka. Praleidus terminą ir neprašius teismo jo atnaujinti, užkertama galimybė kreditoriui savo pastangomis šį ieškinį pareikšti. Vienintelė alternatyva – su prašymu kreiptis į bankroto administratorių, kad šis pateiktų ieškinį teismui dėl konkretaus sandorio pripažinimo negaliojančiu. Administratorius, įvertinęs pateikto prašymo galimybę, nuspręs, ar tikslinga pateikti teismui ieškinį, ar ne.

2. **Kreditoriaus teisė ginčyti įmonės sudarytus sandorius tiek iki iškeliant bankroto bylą, tiek jau iškėlus bankroto bylą.** Ši kreditorių teisė neatsiejama nuo įmonės vykdomos veiklos iškėlus bankroto bylą. Iškėlus bankroto bylą įmonė nepraranda savo teismo, o ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 4 punkte nustatyta, kad jei per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos administratorius pranešė suinteresuotiems asmenims, kad įmonė nevykdys sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, šios sutartys (tarp jų nuomos, panaudos), išskyrus darbo sutartis ir sutartis, iš kurių kyla bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisės, laikomos pasibaigusiomis, o dėl šios priežasties atsiradę reikalavimai tenkinami šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka. Taip pat ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 5 punkte nustatyta, kad įmonė turi teisę verstis ūkine komercine veikla, jeigu ji mažina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, ir iš šios veiklos gautas pajamas naudoja su šia veikla susijusioms išlaidoms. Jeigu dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos atsiranda mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, įmonė mokesčius ir kitas privalomas įmokas moka vadovaudamasi įstatymais. Jeigu dėl ūkinės komercinės veiklos atsiranda reikalavimų dėl neįvykdytų prievolių ir įsipareigojimų, jie yra tenkinami įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka. Todėl iškėlus bankroto bylą administratoriui suteikta teisė sudaryti sandorius įmonės vardu ir užtikrinti kuo didesnę kreditorinių reikalavimų patenkinimą pabaigus bankroto procesą. Deja, ne visada administratorius gina kreditorių interesus. Dažnai sudarydamas sandorius bankrutuojančios įmonės vardu ir gavęs pajamų administratorius, piktnaudžiaudamas jam suteiktais įgaliojimais ir pažeisdamas ĮBĮ nustatytą reikalavimų patenkinimo eiliškumo tvarką, patenkina ne pirmosios eilės, o tolimesnės eilės kreditorių reikalavimus. Toks nesąžiningas administratorius nesilaiko imperatyvių ĮBĮ nuostatų ir pažeidžia kreditorių interesus. Todėl kreditorius bankroto bylos metu turi neabejotiną teisę reikšti *actio Pauliana* ieškinį, kai bankroto administratoriui sudarant akivaizdžiai nenaudingus sandorius ar kitaip pažeidžiant įstatymo normas pažeidžiami jo ar visų kitų kreditorių teisėti interesai.

3. **Teismo aktyvumas.** Bankroto bylą, ginčijant sandorius *actio Pauliana* pagrindu, įrodinėjimo procesas ypatingas tuo, kad ginamas tiek privatus, tiek viešasis interesas, todėl teismas šiose bylose yra aktyvesnis nei kitose bylose⁶⁷. Teismas ne tik siūlo bankroto

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga // Teismų praktika. 2008, Nr. 29.

administratoriui ginant kreditorių interesus ir reiškiant *actio Pauliana* ieškinį pateikti reikiamus įrodymus, tačiau ir pats aktyviai renka, tiria ir vertina įrodymus, siekdamas nustatyti reikšmingas faktines aplinkybes. Tokia teisė teismui nustatyta ĮBĮ 9 straipsnyje. Teismų praktika šiuo klausimu nuosekli ir vienoda. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartyje⁶⁸ išdėstyta: „Tokiomis aplinkybėmis pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nagrinėdami bylą, turėjo atsižvelgti į bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus ir vadovautis proceso teisės normomis, suteikiančiomis teismams teisę veikti *ex officio*.“ Kasacinio teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas šių nuostatų nesilaikė ir nepagrįstai atmetė ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu remdamasis vien tuo, kad byloje nepakako įrodymų, patvirtinančių, jog įmonė sandorio sudarymo metu buvo nemoki. Kasacinio teismo teisėjų kolegija pagrįsdama savo teiginį pabrėžė, kad civilinėje byloje, kurioje bankrutuojančios įmonės administratorius, gindamas kreditorių interesus, reiškia *actio Pauliana* ieškinį, teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, juos tirti ir vertinti, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys neviseškai įvykdo savo pareigas įrodinėjimo procese⁶⁹.

4. **Patenkinus ieškinį turtas gražinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę.** CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatos taikytinos kartu su ĮBĮ 35 straipsnio nuostatomis. Iškėlus įmonei bankroto bylą, įmonės kreditorių reikalavimai tenkinami Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka. Vadinasi, pripažinus bankrutuojančios įmonės sudarytą sandorį negaliojančiu *actio Pauliana* ieškiniu, negali būti taikoma CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostata, kuria sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisinius padarinius tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti. Atsiradus CK ir ĮBĮ kolizijai, privalu vadovautis specialiuoju bankroto bylas reglamentuojančiu ĮBĮ. Todėl sandorį pripažinus negaliojančiu, sugrąžintas „turtas ar jo vertė turi būti gražinamas į bankrutuojančios įmonės turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais, o ne tik su ieškovu pagal *actio Pauliana* ieškinį“⁷⁰. Bankroto byloje *actio Pauliana* taikymo teisiniai padariniai neatitinka kreditoriaus siekio užtikrinti interesų apsaugos tokiu lygmeniu, kad būtų visiškai patenkinamas jo reikalavimas, kaip tai numato CK 6.66 straipsnio 4 dalis. Dažniausiai gražinto į įmonę turto nepakanka net daliai kreditoriaus reikalavimo, jeigu reikalavimas užtikrintas trečiaja eile, patenkinti. *Actio Pauliana* ieškinio patenkinimo atveju nauda kreditoriui išlieka tokia pati kaip ir kreditoriui, kuris bankroto proceso metu buvo pasyvus ir neginčijo nė vieno sudaryto sandorio.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-573/2005, kat.: 35.6.1; 41; 114.5; 114.12.

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 53.

Pagrįstai galima teigti, kad *actio Pauliana* – efektyvus ir veiksmingai kreditorių interesus užtikrinantis institutas bankroto bylose. Nors jo taikymas bankroto procese pasižymi tam tikra specifika bei dėl to sudaro tam tikrų neigiamų aspektų, tačiau gausi teismų praktika padeda tinkamai juo pasinaudoti ir įgyvendinti pažeistas kreditorių teises.

3. NETIESIOGINIO IEŠKINIO INSTITUTO PROBLEMA

2000 m. įsigaliojus naujam Civiliniam kodeksui, greta *actio Pauliana* ir daikto sulaikymo teisės atsirado kitas specialusis kreditoriaus interesų gynimo būdas – netiesioginis ieškinys (CK 6.68 straipsnis), kuriuo kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę skolininkui, gali priverstinai įgyvendinti skolininko teises pareikšdamas ieškinį skolininko vardu tada, kai skolininkas pats šių teisių neįgyvendina ar atsisako tai daryti ir dėl to yra pažeidžiami kreditoriaus interesai.

3.1. Netiesioginis ieškinys – neveiksmingas kreditoriaus interesų gynimo būdas?

Pagrindinis netiesioginio ieškinio instituto tikslas – kreditoriaus apsauga nuo nesąžiningo skolininko veiksmų tais atvejais, kai skolininkas nesuinteresuotas savo subjektinės teisės įgyvendinimu dėl to, kad kreditorius galimai nukreips savo reikalavimo patenkinimą į priteistą turtą⁷¹. Civilinėje teisėje galioja dispozityvumo principas, pagal kurį kiekviena šalis savarankiškai ir laisvai sprendžia dėl teisių ir pareigų įgijimo, taip pat dėl įgytų teisių įgyvendinimo, todėl netiesioginio ieškinio atveju toks priverstinis svetimos teisės įgyvendinimas tikrai yra išimtinis. Taigi netiesioginio ieškinio taikymo sąlygų analizė yra būtina, siekiant užtikrinti pasyvaus skolininko teisių ir kreditoriaus, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeidžiami skolininkui neveikiant, interesų pusiausvyrą⁷².

Siekiant pateikti aiškią ir pagrįstą išvadą dėl šio instituto taikymo, pirmiausia reikia įvertinti instituto tenkinimo sąlygas. CK 6.68 straipsnio 1 dalyje nurodomos būtinos sąlygos netiesioginiam ieškiniui pareikšti:

1. Kreditorius turi neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę, t. y. prievolė turi būti galiojanti, be to, turi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas. Tai netiesioginį ieškinį skiria nuo *actio Pauliana*, kurio atveju nereikalaujama vykdytinės teisės, t. y. neturi būti suėjęs prievolės įvykdymo terminas. Taip pat prievolė negali būti pasibaigusi kitais pasibaigimo pagrindais (CK 6.30 straipsnio 1 dalis) ar neturi būti suėjęs jos naikinamasis terminas⁷³. Įstatymas nenustato sąlygos, kad neabejotinumą turėtų būti patvirtintas teismo sprendimu, todėl tikėtina, kad jeigu tarp skolininko ir kreditoriaus nėra tarpusavio ginčų dėl reikalavimo galiojimo, kreditorius turi neabejotiną teisę. Tačiau jeigu reikalavimas kildinamas iš teismo įsakymo, tai nebus pakankamas

⁷¹ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29). P. 55.

⁷² Jakutytė A. Netiesioginis ieškinys – specialus kreditoriaus interesų gynimo būdas // Justitia. 2006, Nr. 2(60).

⁷³ Ten pat.

pagrindas konstatuoti neabejotiną teisę⁷⁴. Tokiu atveju privalu pateikti papildomų įrodymų, taip galimai užvilkinant bylos nagrinėjimą.

2. Skolininkas neįgyvendina savo teisių arba atsisako tai daryti, t. y. skolininkas, turintis turtinį reikalavimą trečiajam asmeniui – savo skolininkui, neįgyvendina, delsia ir vengia įgyvendinti savo teises, akivaizdus iniciatyvos trūkumas ar netinkamų priemonių pasirinkimas ir taikymas. Tai gali būti tiek aktyvūs, tiek pasyvūs veiksmai ar neveikimas. Aktyvūs veiksmai pasireiškia konkrečiu ir aiškiu atsisakymu vykdyti, o skolininko tylėjimas vertinamas kaip neveikimas. Pabrėžiama, kad kreditorius negali įgyvendinti tų skolininko teisių, kurios išimtinai susijusios su skolininko asmeniu (pavyzdžiui, teisė į atlyginimą, neturtinės žalos atlyginimas). Tai įrodo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 29 d. nutartyje⁷⁵ suformuota teismų praktika: „Be to, palikimo priėmimas ar atsisakymas jį priimti yra įpėdinio laisva valia (CK 5.50, 5.60 straipsniai). Taigi teisė paveldėti yra susijusi tik su įpėdiniu. Pagal CK 6.68 straipsnio 3 dalį kreditorius neturi teisės reikalauti įgyvendinti tas skolininko teises, kurios išimtinai susijusios su skolininko asmeniu“.

3. Skolininko neveikimas pažeidžia kreditoriaus interesus, t. y. kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais atvejais). Tai suponuoja priežastį, kad įgyvendinus skolininko turtinę teisę jis gali atkurti savo mokumą ar bent dalį mokumo, o tai didina kreditoriaus galimybę atgauti skolą. Nemokumas suprantamas kitaip nei ĮBĮ prasme, kada skolininkas negali patenkinti viso kreditoriaus reikalavimo. Tai nėra baigtinis sąrašas, o ypatingų atvejų, kai kreditoriaus interesai yra pažeisti, sąvoka paliekama aiškinti teismų praktikai ir doktrinai⁷⁶. Kadangi beveik nėra teismų praktikos taikant netiesioginį ieškinį, todėl nėra ir galimybės apibrėžti, kokie tie kiti ypatingi atvejai. Kreditoriams paliekama teisė savo nuožiūra spręsti ypatingų atvejų klausimą, o pareiškus ieškinį teisme tikėtis, kad šiuo pagrindu jis nebus atmestas. Kitu atveju pastangos ginti savo interesus neturėtų jokios prasmės. Ši esminė įstatymo spraga privalo ne tik būti ištaisyta, bet ir tinkamai suformuluota įstatyme, nurodant konkrečius „ypatingus kitus“ atvejus.

Netiesioginio ieškinio analizė rodo, kad itin griežtos šio instituto taikymo sąlygos kliudo teismams tinkamai jį taikyti. Antai, pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas vertindamas bylos faktines aplinkybes konstatavo, kad įmonei iškėlus bankroto bylą jos kreditoriai neturi teisės ginčyti teisme bankrutuojančios įmonės sudarytų sandorių, nes pagal Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnį tokia teisė suteikiama tik įmonės administratoriui. Dėl teisės kreiptis su netiesioginiu ieškiniu šioje byloje kasacinės instancijos teismas pabrėžė, kad „atsižvelgiant į teisės kreiptis į teismą svarbą, teisminės gynybos prieinamumą, protingumą, teisingumą ir sąžiningumą

⁷⁴ Adomavičiūtė G. Netiesioginis ieškiny, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių // Juristas. 2009, Nr. 12.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 29 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-312/2008.

⁷⁶ Adomavičiūtė G. Netiesioginis ieškiny, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių // Juristas. 2009, Nr. 12.

principus, šių normų negalima aiškinti kaip imperatyvo, nustatančio išimtinę griežtai tik administratoriaus teisę kreiptis į teismą dėl bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimo, nes, bankrutuojančios įmonės administratoriui neginčijant įmonės sandorių ir nepripažinus kreditoriaus teisės pareikšti ieškinį, nebeliktų šalies, turinčios teisę ginčyti neteisėtus bankrutuojančios įmonės sandorius. Dėl to neteisėti sandoriai liktų galioti, pažeidžiant ne tik bankrutuojančios įmonės kreditorių teises, bet ir viešąjį interesą. <...> nagrinėjamoje byloje turi būti atsižvelgta į interesų konfliktą, kilusį tarp administratoriaus ir kreditoriaus <...> bendrovė šiuo atveju yra silpnoji pusė, ir, atsižvelgiant į viešą bankroto bylų pobūdį, turi būti suteikta teisė bendrovei ginčyti, jos manymu, neteisėtus sandorius ir įrodinėti tai pagrindžiančias aplinkybes. Taigi bendrovė turėjo teisę kreiptis į teismą su netiesioginiu ieškiniu⁷⁷. Netiesioginio ieškinio instituto taikymo neveiksmingumą įrodo tokios ir panašios teismų daromos klaidos, kurias didžiaja dalimi lemia sąlygų ieškiniui pripažinti sudėtingumas.

Pabrėžtina galima problema – kreditoriaus ir skolininko procesinė padėtis, pareiškus netiesioginį ieškinį. Ilgą laiką teismų praktikoje nebuvo vienos nuomonės dėl to, ką – kreditorių ar skolininką – laikyti ieškovu tokiose bylose. CK tokia procesinė padėtis nėra aptarta. Be to, atsižvelgiant į CPK bei CK nuostatas, ieškovu laikomas asmuo, kuris kreipiasi į teismą savo vardu. Tačiau CK 6.68 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditorius į teismą kreipiasi skolininko vardu, įgyvendindamas jo subjekcinę teisę. Todėl ši formuluo­­tė neatitinka ieškovui būdingų požymių tiek formaliu­­ju, tiek materialiu­­ju atžvilgiu. Lietuvos apeliacinis teismas 2001 m. lapkričio 22 d. nutartimi civilinėje byloje analizavo šią procesinę padėtį ir suformavo nuomonę, kad iš netiesioginio ieškinio esmės aišku, jog kreditorius nėra ginčijamo materialinio santykio dalyvis; ieškinio patenkinimas tiesioginių materialinių teisi­­nų padarinių jam nesukelia, todėl kolegija sprendžia, kad kreditorius netiesioginio ieškinio atveju ieškovu negali būti laikomas. Be to, visų procesinių ieškovo teisių suteikimas kreditoriui galėtų pažeisti kitų kreditorių ar skolininko teises, kartu ir neatitiktų netiesioginio ieškinio paskirties, pavyzdžiui, teisė užbaigti bylą taikos sutartimi (CPK 35 straipsnis). Teismas pabrėžė, kad CPK 55 straipsnyje nurodyti asmenys civiliniame procese veikia savo vardu, tačiau interesais kitų asmenų, kurie šiuo atveju laikomi ieškovais. Taip pat teismas argumentavo, kad tokio kreditoriaus procesinės padėties netiesioginio ieškinio atveju galiojantis CPK nereg­­lamentuoja, jis pagal savo teisinę padėtį procese artimesnis CPK 55 straipsnyje numatytiems asmenims nei ieškovams, todėl jo atžvilgiu taikytinos tos pačios teisės normos, kaip ir CPK 55 straipsnyje nurodytiems asmenims (CPK 11 straipsnio 6 dalis). Todėl ieškovas pagal netiesioginį ieškinį yra skolininkas, kurio vardu

---

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 16 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-146/2007.

kreditorius kreipiasi į teismą⁷⁸. Remiantis teismo suformuota nuomone, manytina, kad esant tokiam procesinės padėties neaiškumui neįmanoma užtikrinti visų kreditoriaus, pareiškusio skolininko vardu ieškinį, teisių, kokias jam turi suteikti įstatymas.

Problema kyla ne tik dėl to, kad įstatymų leidėjas nėra įtvirtinęs vienodos ir teisiškai reglamentuotos pozicijos įstatyme, bet ir todėl, kad esant šalių procesinės padėties („Netiesioginis ieškinys yra skolininko ieškinys, pareikštas prieš jo valią“⁷⁹) neapibrėžtumui taikant netiesioginį ieškinį kreditoriui atsiranda dar vienas neigiamas padarinys – ieškinių tapatumo problema. CPK 150 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktai nustato, kad kreipiantis į teismą su tapačiu ieškiniu teismas atsisako jį priimti. Taigi skolininkui pačiam pareiškus ieškinį ir iškart jo atsisakius (atsisakius ieškinio antrą kartą, tapataus ieškinio pareikšti neleidžiama), kreditorius visiškai prarastų teisę reikšti netiesioginį ieškinį skolininko vardu dar kreipimosi į teismą stadijoje, net neįvertinus skolininko sąžiningumo, nes ieškiniai būtų tapatūs⁸⁰.

Iki šios dienos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nėra suformulavęs konkrečios pozicijos šiuo klausimu, todėl galima remtis tik aukščiau minėtais Lietuvos apeliacinio teismo argumentais, kurie, manytina, nevisiškai atitinka kreditorių interesų pusiausvyros principą. Įdomus G. Adomavičiūtės komentaras šia tema, nurodant Lietuvos apeliacinio teismo nutartį, kurioje teismas esą pasisakė, „kad kreditorius turi teisę pasirinkti bet kurią teisminį ginčą inicijuojančio asmens procesinę padėtį (ieškovo, skolininko (ieškovo) ir bendraieškio)“⁸¹ (deja, leidinyje nurodomos nutarties nepavyko rasti), todėl siūlytina tokioje byloje ieškovu laikyti ne skolininką, o kreditorių, įgyvendinantį skolininko teises, kurių jis pats neįgyvendino. Kreditorius turėtų įgyti ieškovo procesines teises, tačiau būtina atsižvelgti į tam tikrus ribojimus, kaip antai disponavimą ginčo objektu, ir numatyti, kad kreditorius negali atsisakyti ieškinio, nebent skolininkas su tuo sutinka. Skolininko procesinė padėtis turėtų būti kaip bendraieškio, numatant tuos pačius minėtus apribojimus ginčo dalyku, t. y. skolininko atsisakymas galimas tik kreditoriaus sutikimu ir tik teismui įvertinus galimybę, kad skolininkas turi realią galimybę patenkinti kreditoriaus reikalavimą.

Taigi konstatavus kreditoriaus teisę įmonės bankroto byloje ginti savo ir kitų kreditorių interesus reiškiant netiesioginį ieškinį, reikia nepamiršti, kad administratorius, turėdamas valdingus įgaliojimus, taip pat privalo neperžengdamas ĮBĮ numatytų teisių ir pareigų pusiausvyros ginti kreditorių interesus ir turi tokią pat teisę reikšti netiesioginį ieškinį. Tačiau ne

⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2001 lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-427/2001, kat. 31.6.2; 96.

⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2A-233/2009, kat. 27.3.1.9.

⁸⁰ Adomavičiūtė G. Netiesioginis ieškinys, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių // Juristas. 2009, Nr. 12. P. 6.

⁸¹ Ten pat.

visada administratoriai šia teise pasinaudoja. Neretai administratorius nėra suinteresuotas sugrąžinti kiek įmanoma daugiau turto bankrutuojančiai įmonei ir taip patenkinti didesnės kreditorių dalies reikalavimus, nes jo gaunamas atlyginimas paprastai būna patvirtintas jau pirmajame kreditorių susirinkime, o darbo krūvis tokiu atveju smarkiai padidėtų. Be to, administratorius gali atsisakyti reikšti tokį ieškinį argumentuodamas, kad neįmanoma rasti skolininko turto ar nėra pagrįstų aplinkybių iš jo išieškoti. Kreditorius, matydamas bankroto administratoriaus pasyvumą, bet kada gali teikti svarstyti klausimą dėl naujo administratoriaus paskyrimo arba pats savo nuožiūra teikti teismui netiesioginį ieškinį. Pabrėžtina, kad kreditorius, taip pat kaip ir administratorius, atleidžiamas nuo žyminio mokesčio. Tai reglamentuota CPK 83 straipsnio 1 dalies 8 punkte, pagal kurį bankrutuojanti įmonė atleidžiama nuo žyminio mokesčio. Antai Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 16 d. nutartyje⁸² teigiama: „<...> iš skundžiamos nutarties motyvų matyti, kad pirmosios instancijos teismas tiek atsisakė priimti papildomą sprendimą dėl žyminio mokesčio grąžinimo, tiek išsprendė ir patį klausimą iš esmės – atsisakė grąžinti žyminį mokestį. Taigi <...> teisėjų kolegija, nustčiusi, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė teisės normas, reglamentuojančias žyminio mokesčio grąžinimo atvejus, bei pažeidė vieną iš esminių bankroto proceso principų – kreditorių lygiateisiškumą, dėl ko priėmė neteisėtą ir nepagrįstą nutartį, atsisakydamas ieškovui grąžinti sumokėtą žyminį mokestį už netiesioginį ieškinį, paduotą už skolininką bei jo vardu, ieškovo atskirąjį skundą tenkina – Vilniaus apygardos teismo 2011 m. balandžio 14 d. nutartį naikina ir klausimą išsprendžia iš esmės – ieškovui grąžina sumokėtą žyminį mokestį <...>.“ Matyt, galima pagrįstai teigti, kad netiesioginio ieškinio institutas, įtvirtinantis tokius įrodyti būtinus imperatyvus kaip neabejotina ir vykdytina reikalavimo teisė, yra problematiškas kreditorių gynimo būdas. Netinkama teisėkūra ir teismų suformuota ieškovo procesinės padėties nustatymo praktika sudaro prielaidas atsirasti ieškinio tapatumo nustatymo klaidų.

3.2. Įrodymų rinkimo problema

Kreditoriui, norinčiam pareikšti netiesioginį skolininko ieškinį skolininkui, įgyvendinant šį tikslą gali kilti papildomų sunkumų:

1. gauti informacijos, kad skolininkas turi reikalavimą kitam skolininkui;
2. surinkti būtinų įrodymų ir nustatyti jų pagrįstumą.

Pirmiausia pasakytina, kad įmonei iškėlus bankroto bylą ĮBĮ 21 straipsnio nustatyta tvarka kreditoriams suteikiama teisė gauti visą reikiamą informaciją, susijusią su bankrutuojančia

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis c. b. Nr. 2-1686/2011, kat.: 99.4; 122.3.

įmone, – dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir ginti juose savo interesus, rinkti kreditorių susirinkimo pirmininką, kuris atstovautų visų kreditorių interesams, vykdyti bankroto administratoriaus netiesioginę priežiūrą, gauti visą reikalingą informaciją, susijusią su įmone ir jos vykdoma veikla. Tačiau kreditoriaus teisių apimtis yra ribota. Pagrindinis subjektas bankroto procese – bankroto administratorius. Paprastai iškelus įmonei bankroto bylą teisme, įmonės valdymo organai perduoda dokumentus ir turtą valdyti bankroto administratoriui. Bankrutuojančios įmonės buhalteriniai dokumentai dažniausiai būna neapskaityti ir tinkamai nepildyti dvejus ar trejus paskutinius metus prieš įmonei iškeliant bankroto bylą. Administratoriui tenka komplikuoatas ir kartais neefektyvus darbas. Akivaizdu, kad tokiu atveju labai sunku ar net neįmanoma nustatyti įmonės turto realios būklės ir tikslios debitorių, kreditorių bei sudarytų sandorių vykdymo situacijos. Ne tik kreditorius, bet ir administratorius negali sužinoti ir tiksliai įvardyti slepiamo konkretaus įmonės turto, įsipareigojimų ar tikėtinų pajamų. Todėl pirmoji stadija – informacijos rinkimas ir susižinojimas – paprastai užtrunka ir tampa „stabdžiu“ tolimesniems veiksams atlikti, t. y. pareikšti pagrįstą ir argumentuotą netiesioginį ieškinį.

Antra, informacijos rinkimas kreditoriui tampa sunkiai įgyvendinamu tikslu, jeigu paskirtas bankroto administratorius pasyviai atlieka savo pareigas, numatytas ĮBĮ. Net tinkamai ir laiku administratoriui perėmus įmonės dokumentus, informacija apie įmonės skolininkus gali būti sunkiai prieinama vien dėl pirmajame kreditorių susirinkime priimtų kai kuriems kreditoriams nepalankių sprendimų. Paprastai pirmajame kreditorių susirinkime nustatoma informacijos teikimo kreditoriams ir akcininkams tvarka, terminų skaičiavimo ir kitos svarbios pirminės procedūros. Galima situacija, kai kreditorių susirinkime nusprendžiama informaciją teikti tik kreditoriams, kurių reikalavimų sumos vertinė išraiška sudaro ne mažiau 10 proc. visų kreditorinių reikalavimų sumos. Todėl kreditoriui, turinčiam mažesnę kaip 10 proc. visų kreditorių bendros reikalavimo sumos reikalavimą, konkreti informacija apie tam tikrus įmonės skolininkus ir tą informaciją pagrindžiančius dokumentus (avansines apyskaitas, suvestinių žiniaraščius, pelno ir nuostolių ataskaitas) gali būti neteikiama arba teikiama tik raštu administratoriui pateikus prašymą. Taigi informacijos rinkimo stadijos problema gali būti pačių kreditorių susirinkime priimti kreditoriui, turinčiam mažesnę reikalavimo dalį, nepalankūs sprendimai ir administratoriaus pasyvūs arba neigiami veiksmai vertinant pateiktą prašymą dėl informacijos pateikimo.

Trečia, galima situacija, kai įmonės valdymo organai įvykdo ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 6 punkte įvardytą pareigą perduoti įmonės dokumentus ir turtą, tačiau dokumentuose yra akivaizdžių trūkumų arba jie pateikiami suklastoti, norint nusišlepti tam tikrus faktus. Sudėtinga patikrinti kiekvieno dokumento autentiškumą, jame įrašytos informacijos tikrumą. Tai ilgas ir

sudėtingas procesas. Todėl yra numatyta administratoriaus teisė kilus abejonių kreiptis į atitinkamas tyrimo institucijas prašyti atlikti detalią analizę. Žinoma, suradus klastočių ir kitų esminių dokumentų trūkumų, gali būti nustatytas tų dokumentų negaliojimas, atitinkami asmenys traukiami baudžiamojon atsakomybėn, todėl tikros ir realios situacijos įvertinimo bankrutuojančios įmonės skolininkų atžvilgiu klausimo sprendimas neribotai užsitęsia. Taigi įrodymų rinkimo stadijos sėkmė labai priklauso ir nuo tinkamai administratoriaus atliekamos pareigos išanalizuoti pateiktus dokumentus ir nustatyti įmonės skolininkus. Pats kreditorius, esant dokumentų klastočių, neturės galimybės išsiaiškinti informacijos ir gauti papildomų dokumentų, reikalingų nustatyti įmonės skolininkus bei pareikšti jiems netiesioginį ieškinį.

Ketvirta, įrodymų rinkimas tampa problematiškas, kai kreditoriui ar administratoriui iš anksto nėra žinomas oficialaus skolininkui priskiriamo turto išdėstymas. Šis klausimas ypač aktualus bendraturčių įmonių atveju. Kalbama apie ne tik Europoje, bet ir Lietuvoje įsteigtų tarpusavyje susijusių įmonių tinklus, t. y. situaciją, kai įsteigiant kelias įmones panaudojamas tas pats turtas. A. Čaikovskij teigia, kad „vyksta grandininis pinigų ir kito turto investavimas į steigiamų bendrovių akcijas, neseniai įsteigta įmonė tampa kitos įmonės steigėja ir t. t. Kiekviena iš įsteigtų įmonių gali prisiimti didžiulius įsipareigojimus, pridaryti skolų. Tačiau turtas, į kurį galima nukreipti išieškojimą, yra vienas ir, be abejo, žymiai mažesnės už įsiskolinimus vertės. O jeigu dar prisiminus, kaip lengvai tokios tarpusavyje susijusios įmonės gali perimesti turtą iš vienos į kitą, kreditoriui dažnai nebelieka jokių perspektyvų. <...> O tokie tinklai yra pakankamai paplitę, pavyzdžiui, gana gerai žinomos įmonės „E“ su kelių šimtų tūkstančių įstatiniu kapitalu tinklas. Bendrovės direktorius yra dar keturių bendrovių, įsteigtų keliuose Lietuvos miestuose, administracijos vadovas. Iš penkių valdybos narių pirmasis yra dviejų įmonių direktorius/savininkas (be to, buvo dar trijų šiuo metu jau likviduotų), antrasis – trijų bendrovių administracijos vadovas; trečiasis – trijų įmonių administracijos vadovas/savininkas, ketvirtasis – buvęs dviejų jau likviduotų bendrovių direktorius, penktasis – komanditinės ūkinės bendrijos atstovas“⁸³. Išanalizuoti panašias realaus turto išdėstymo schemas dažniausiai būna pernelyg sudėtinga, paprastai bankrutuojančios įmonės skolininkės turtas būna daug mažesnis (nurašytas, perkeltas į kitą įmonę) už esamą skolą.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus įrodymų surinkimo, gavimo, teisingų duomenų pateikimo teismui sunkumus akivaizdu, kad netiesioginio ieškinio institutas yra sunkiai taikomas ir ydingas.

⁸³ Čaikovski A. Kreditoriaus teisių ir interesų apsaugos galimybės iki ir po liepos 1 d. Prieiga per internetą: <www.infolex.lt/portal/start.asp%3Fact%3Dnews%26Tema%3D38%26str%3D2675+Tiesiog+vyksta+grandininis+pinigu+ir+kito+turto+investavimas+j+steigiamu+bendroviu+akcijas,+neseniai&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> (žiūrėta 2011-11-10).

4. KREDITORIAUS INTERESŲ APSAUGOS, ĮMONEI IŠKĖLUS BANKROTO BYLĄ NE TEISMO TVARKA, PROBLEMATIKA

Įprasta manyti, kad bankroto proceso pradžia yra pareiškimo padavimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Tokia numatyta pirmoji stadija parodo, kad bankroto procesas vyksta teismo nustatyta tvarka. Tačiau Lietuvoje, skirtingai nuo daugelio pasaulio valstybių, egzistuoja ir toks bankroto proceso modelis, kada bankroto byla sprendžiama ir vykdoma ne teismo tvarka. ĮBĮ 2 straipsnyje įtvirtinta tiek bankroto sąvoka – „nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka“, tiek bankroto proceso sąvoka – „teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma“. Sąvokose įtvirtintas dispozityvumo principas suteikia galimybę apsvarstyti ir įvertinti, kuri bankroto procedūra siekiančiam atgauti savo skolą kreditoriui galimai yra palankesnė.

Bankroto procedūras, vykdomas ne teismo tvarka, reglamentuoja ĮBĮ 4 skirsnis. ĮBĮ 12 straipsnyje numatytos sąlygos, kurių visetui esant suteikiama teisė vykdyti bankroto procedūras ne teismo tvarka: jei teismuose nėra iškelta bylų, kuriose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, taip pat jei iš įmonės nėra išieškoma pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus. Šių sąlygų nebuvimas pašalina bet kokią galimybę kreditoriams pasiekti bankroto bylos vykdymo ne teismo tvarka tikslą. ĮBĮ 13 straipsnis, reglamentuojantis bankroto procesą ne teismo tvarka, tiesiogiai įvardija išimtinę teismo kompetencijai prilygintą kreditorių susirinkimą, kuris turi tokias pačias teises ir pareigas spręsti bankroto bylą. Tai vienvaldis organas, kuriam bankroto procese ne teismo tvarka suteikiamos išimtinės teisės. Kadangi kreditorių susirinkimo teisės yra prilyginamos teismo kompetencijai, gali susidaryti įspūdis, kad neturėdamas tokios didelės patirties ir kompetencijos kaip teismas kreditorių susirinkimas galimai priims sprendimus, kurie nevisiškai atitiks tuos sprendimus, kurie galėtų būti priimti teisėjo, bankroto bylą iškėlus teisme.

Kadangi tiek teismine, tiek ne teismo tvarka kreditoriaus interesus saugo įstatymo nuostatos, vertinant tiek objektyviai, tiek subjektyviai labai svarbus tampa pasirinkimo kriterijus, kuris leistų nustatyti optimalų, veiksmingiausią būdą ne tik bankrutuojančios įmonės vadovo, bet visų kreditorių poreikiams patenkinti. Visų *pirma* įprasta ir visiems priimtina bankroto procedūra vyksta teismine tvarka. Tačiau verta atsižvelgti į laiko kriterijų, t. y. per kiek laiko teisme bus įmanoma užbaigti bankroto bylą – išregistruoti įmonę iš Juridinių asmenų registro ir atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Pagal Įmonių bankroto departamento pateiktas analizes (teikiamos

kasmet) vidutinė bankroto procedūros trukmė siekia dvejus trejus metus⁸⁴. Tai gana ilgai trunkantis procesas, kuris nėra naudingas kreditoriui.

Antras aspektas, svarbus pasirenkant bankroto procedūrų būdą, – santykiai tarp bankrutuojančios įmonės kreditorių bei tarp įmonės savininkų ir kreditorių. Bankroto procedūrą neteismine tvarka galima pradėti tik tokiu atveju, jei įmonei teisme nėra iškelta bylų, kuriose pareikšti turtiniai reikalavimai. Tai priklauso ne nuo vieno kreditoriaus, bet nuo visų kreditorių ir savininkų pastangų susitarti ir vykdyti bankroto procedūras patiems, nereiškiant jokių teisinių ginčų. Taigi ginčo nebuvimas yra būtina sąlyga bankroto procedūrai ne teismo tvarka.

Trečia, labai svarbus bet kokiam sprendimui priimti veiksnys yra kompetencija. Bankroto procedūrą vykdant teismine tvarka, atitinkamus klausimus sprendžia tinkamą kvalifikaciją, patirtį, kompetenciją ir išsilavinimą turintys teisėjai, kurie objektyviai ir įstatymiškai pagrįstai gali įvertinti situaciją ir priimti teisingą sprendimą byloje dėl konkretaus ginčo. Kai bankroto procedūras ne teismo tvarka vykdo kreditorių susirinkimas, įgalintas spręsti įvairius ginčus, kylančius tarp įmonės ir kreditorių, dažniausiai pripažįstama, kad trūksta tinkamą kvalifikaciją turinčių asmenų, gebančių priimti teisingus sprendimus. Dėl to kreditoriai dažnai dvejoja, ar verta bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka. Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės institucijos, kaip antai Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ar valstybės įmonė Registrų centras, beveik visada renkasi bankroto procedūras vykdyti teismo tvarka ir skundus bei ieškinius teikia teismui.

Pastebima, kad vykdant bankroto procedūras ne teismo tvarka bankroto proceso metu vis tiek dažniausiai kyla teisinių ginčų, dėl kurių šalims tenka kreiptis į teismą. Dėl to tenka pereiti prie bankroto bylos nagrinėjimo teisme ir patirti papildomų sunkumų tiek bankrutuojančiai įmonei, tiek jos kreditoriams. Atsižvelgiant į dispozityvumo ir į teisminės gynybos principus, net jei bankroto procedūros buvo pradėtos vykdyti ne teismo tvarka, išnykus jos vykdymo ne teismo tvarka sąlygoms procedūra gali peraugti į teisminį bankroto bylos nagrinėjimą. Pavyzdžiui, jei pradėjus vykdyti bankroto procedūrą ne teismo tvarka tarp kreditorių kyla ginčas dėl kreditorinių reikalavimų dydžio nustatymo ar kyla įtarimas dėl įmonės privedimo prie bankroto tyčia, kreditorių susirinkimas gali nuspręsti nutraukti bankroto procedūrą, vykdomą ne teismo tvarka, ir kiekvienas iš kreditorių gali kreiptis į teismą su pareiškimu dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo teisme⁸⁵. Deja, Lietuvos teismų praktikoje tokia pozicija ne visada teisingai įvertinama. Antai Kauno apygardos teismas nutartimi⁸⁶ atsisakė priimti ieškovo ieškinį dėl kreditorinio reikalavimo patvirtinimo ir bankroto proceso nutraukimo. Teismas konstatavo, kad atsakovo

⁸⁴ Statistikos departamento pateikiama informacija, susijusi su bankroto bylomis. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/search/?PHPSESSID=03dc411e2da465d3119a384920c0b9c2&query=bankrotas&x=0&y=0> (žiūrėta 2011 12 14).

⁸⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Vilnius: Justitia, 2009. T. 2. P. 285.

⁸⁶ Kauno apygardos teismo 2011 m. liepos 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-2932-230/2011.

bankroto procedūras ne teismo tvarka pradėjo vykdyti šios bendrovės kreditoriai, ir nurodė, kad ne teismo tvarka bankroto procedūros vykdomos vadovaujantis ĮBĮ, tačiau teismo kompetencijai skirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas. Ginčas kilo dėl ieškovo įtraukimo į kreditorių sąrašą ir kreditorinio reikalavimo patvirtinimo, nes atsakovo kreditorių susirinkimas nėra priėmęs jokie sprendimo šiuo klausimu ne teismo tvarka. Kadangi vykdant įmonės bankroto procedūras ne teismo tvarka, teismo kompetencijai skirtus klausimus svarsto ir sprendžia kreditorių susirinkimas, tai ieškinio reikalavimas įtraukti ieškovą į atsakovo kreditorių sąrašą nenagrinėtinas teisme, todėl jį atsisakyta priimti. Minėtoje nutartyje teismas nurodė, kad kreditorių susirinkimas nėra priėmęs jokie sprendimo dėl kreditorinio reikalavimo, nors ĮBĮ 13 straipsnio 1 dalis bei 26 straipsnio 4 dalis numato kreditorių susirinkimo pareigą atlikti šiuos veiksmus.

Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. kovo 10 d. nutartyje⁸⁷ yra išaiškinęs, kad pirmosios instancijos teismas ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį aiškino taip, kad bankroto procedūrų vykdymas ne teismo tvarka *per se* užkerta kelią iškelti bankrutuojančiai įmonei bet kokią bylą, kurioje jai būtų pareikšti turtinio pobūdžio reikalavimai, nes tokios bylos iškėlimas, teismo nuomone, nesuderinamas su bankroto procedūrų vykdymu ne teismo tvarka. Pagal bendrą taisyklę, įtvirtintą ĮBĮ 13 straipsnio 1 dalyje, vykdant bankroto procedūras ne teismo tvarka teismo kompetencijai skirtus klausimus sprendžia kreditorių susirinkimas, bet remiantis visuotiniu teisės į gynybą principu, įtvirtintu aukščiausios juridinės galios teisės akte – Konstitucijoje (30 straipsnio 1 dalyje), įmonės bankroto ne teismo tvarka byloje kilusius ginčus galutinai sprendžia teismas, nepriklausomai nuo to, ar ginčas yra neturtinis (pavyzdžiui, dėl bankroto bylos iškėlimo, administratoriaus skyrimo ir kt.), ar turtinis (pavyzdžiui, dėl administravimo išlaidų sąmatos, kreditorių sąrašo ir jų finansinių reikalavimų tvirtinimo ir kt.). Be to, ĮBĮ 24 straipsnis, reglamentuojantis teisę skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus teismui, yra įtrauktas į ĮBĮ V skirsnį „Skolininko, kreditorių ir trečiųjų asmenų interesų gynimas, kai yra iškelta bankroto byla“. Taip pat aukščiau minėtoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad sisteminė ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalies, 13 straipsnio 1 dalies ir 24 straipsnio 5 dalies analizė leidžia daryti išvadą, paneigiančią pirmosios instancijos teismo nuostatą, kad bylos dėl kreditorių susirinkimo nutarimo nuginkijimo iškėlimas teisme neklaido toliau vykdyti įmonės bankroto procedūrų ne teismo tvarka, nes bankroto bylos iškėlimo faktas įvyko anksčiau, nei prasidėjo bylinėjimasis dėl kreditorių susirinkimo nutarimo pripažinimo negaliojančiu. Kitaip tariant, apelianto kreipimasis į teismą yra įmonės bankroto procedūrų ne teismo tvarka padarinys.

---

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-524/2010, kat. 106.8.1.

Analizuojant teismų praktikos bylas ir minėtas ĮBĮ nustatytas sąlygas bankroto procedūroms vykdyti ne teismo tvarka akivaizdu, kad toks bankroto bylos nagrinėjimas yra labai sunkiai įgyvendinamas. Įstatymų leidėjas, įtvirtinęs šią galimybę Įmonių bankroto įstatyme, labai griežtai įvertino tokį bankroto proceso tipą. Visiškai suprantama, kad toks bankroto proceso vykdymo būdas Lietuvoje taikomas labai retai. Pagal Įmonių bankroto valdymo departamento pateiktą statistiką, Lietuvoje per 2011 m. I pusmetį bankroto bylos teisme buvo iškeltos 661 įmonei (98,4 proc.), o ne teismo tvarka bankroto procesai pradėti 11 įmonių (1,6 proc.)⁸⁸. Atsižvelgiant į pačią bankroto esmę (įmonė turi skolų ir negali atsiskaityti su kreditoriais) yra logiška, kad kiekvienas kreditorius siekia kaip įmanoma geriau ginti savo asmeninius interesus, neatsižvelgdamas į kitus kreditorius. Todėl tikimybė, kad tarp šalių nebus jokių ginčų, labai maža. Netgi nesant ginčo tarp pačių kreditorių, beveik visada dar iki inicijuojant bankroto bylos iškėlimą įmonei kyla ginčų tarp įmonės skolininkės ir kreditorių. Kreditorius, suėjęs prievolės įvykdymo terminui neatgavęs skolos, laiku informavęs skolininką ir nematantis galimybės be ginčų atgauti skolą, neturi kito pasirinkimo, kaip tik kreiptis į teismą dėl skolos priteisimo. Todėl, remiantis ĮBĮ 12 straipsnio 1 dalyje nustatytų sąlygų analize, preziumuojama, kad tikslas užbaigti bankroto procesą ne teismo tvarka yra sunkiai įgyvendinamas. Bankroto procedūrą ne teismo tvarka reglamentuojančios įstatymo nuostatos turėtų būti taisomos, mažinant atotrūkį (skirtumus) tarp bankroto procedūrų ne teismo tvarka ir bankroto bylos nagrinėjimo teismine tvarka. Privalu atsižvelgti ir į tai, kad dėl didelio Lietuvos Respublikos teismų teisėjų ir jų padėjėjų darbo krūvio tiesiog nespėjama išanalizuoti ir įvertinti visų bankroto bylų aplinkybių, tinkamai pasirengti nagrinėjimui, dėl to sunku iš karto pirmąją instanciją priimti tinkamą ir teisingą sprendimą. Dažnai bylų nagrinėjimas teismuose užsitęsia ilgą laiką. Įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į minėtų alternatyvių procedūrų santykį, pavyzdžiui, numatydamas, kad nors įmonės bankroto procedūros vykdomos ne teismo tvarka, kilus ginčų ir teisėjui juos išnagrinėjus teismine tvarka, byla galėtų būti gražinama kreditorių susirinkimui toliau vykdyti procesą ne teismo tvarka. Be to, svarstyтина, ar pagrįstai bankroto procese ne teismo tvarka teismo kompetencijai priskirtas funkcijas atliekantį kreditorių susirinkimą riboja ĮBĮ nustatytos imperatyvios nuostatos (pavyzdžiui, bankroto proceso ne teismo tvarka metu susitariant dėl taikos sutarties, ją privalo tvirtinti notaras, o ne kreditorių susirinkimas).

---

⁸⁸ Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php>> (žiūrėta: 2011 11 14).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Sąvokos *bankrotas* ir *nemokumas* ĮBĮ prasme negali būti vertinamos kaip sinoniminės. Remiantis ĮBĮ pateiktų sąvokų analize darytina išvada, kad nemokumas kaip reiškinys gali sukelti laikinų įmonės mokėjimo sutrikimų, dėl to galima pagrįstai teigti, kad nemokumo sąvoka apima bankroto sąvoką.
2. Nesuderintos tarpusavyje sąvokų *bankrotas* ir *nemokumas* formuluotės skirtinguose įstatymuose sudaro prielaidas kreditoriui klaidingai suvokti jam suteikiamas teises ir trukdo jam tinkamai jas interpretuoti. Bankroto procese kilus CK ir ĮBĮ teisės normų kolizijai, privalu vadovautis specialiojo ĮBĮ nuostatomis, neatsižvelgiant į tai, kad vienuose CK straipsniuose bankroto ir nemokumo sąvokos įtvirtintos kaip sinoniminės, o kituose – kaip alternatyvios ar net turinčios skirtingą reikšmę. Be to, prieštaravimų kelia ir tai, kad nemokumo apibrėžimas CK prasme reiškia ir sumažėjusį įmonės mokumą bei pablogėjusią finansinę būklę, o ĮBĮ pateikiamas kvalifikuotas nemokumo apibrėžimas.
3. Kreditorius privalo kaip protingas ir apdairus asmuo dar iki bankroto bylos inicijavimo išanalizuoti ir įvertinti įmonės sudaromus sandorius, prašyti teikti jam ataskaitas ir kitą informaciją, kad galėtų sužinoti realią įmonės įsiskolinimų ir turimo turto padėtį.
4. ĮBĮ 4 straipsnyje įtvirtintos bankroto bylos iškėlimo sąlygos neatitinka šiame įstatyme apibrėžtos nemokumo interpretacijos, dėl to paliekama teorinė galimybė iškelti bankroto bylą įmonei, turinčiai tik laikinų problemų, net nenustačius absoliutaus įmonės nemokumo. Nustatytas pernelyg ilgas įrodinėjimo terminas ir reikalavimas įrodyti absoliutų įmonės nemokumą gali lemti, kad bus netikslinga kelti bankroto bylas, nes įmonė gali jau nebeturėti turto arba jo nepakakti teismo bei administravimo išlaidoms apmokėti. Tačiau priešingu atveju galėtų būti sudaroma prielaida teismui priimti klaidingą sprendimą iškelti bankroto bylą vien dėl faktinių aplinkybių, kurios galėtų sutrukdyti įmonei atkurti mokumą.
5. Teisę skųsti kitų kreditorių reikalavimus ir balsuoti kreditorių susirinkime turi tik byloje dalyvaujantys asmenys. Kol asmens reikalavimas nėra patvirtintas teismo, jam tokia teisė nėra suteikta. Todėl gali būti situacijų, kad administratorius, net ir nepagrįstai ginčijantis kreditoriaus reikalavimą, užkerta kelią kreditoriams lygiomis teisėmis su kitais kreditoriais dalyvauti bankroto procese ir ginti savo interesus.

6. Išanalizavus teismų praktiką matyti, kad nors teismas, vertindamas administratoriaus pateiktą tvirtinti kreditorių sąrašą, privalo tikrinti tiek neginčijamus, tiek ginčijamus kreditorių reikalavimus, tačiau dažniausiai vertinami tik ginčijami reikalavimai. Todėl gali būti situacijų, kad administratorius pateiks teismui tvirtinti nepagrįstus reikalavimus, o teismas tinkamai jų neįvertinęs juos įtrauks į sąrašą, taip sumažindamas kitų kreditorių galimybę patenkinti savo pagrįstus reikalavimus.
7. *Actio Pauliana* institutas – vienas iš pagrindinių kreditoriaus gynybos būdų bankroto procese, kuris tinkamai ir veiksmingai užtikrina pažeistas kreditoriaus teises ir yra išsamiai išnagrinėtas Lietuvos teismų praktikoje.
8. *Actio Pauliana* taikant bankroto procese skirtingai skaičiuojami terminai, o sandorio pripažinimas negaliojančiu ieškovui sukelia tokių padarinių, kai turtas ar jo vertė gražinami į bankrutuojančios įmonės turto bendrą masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais, ne tik ieškovo reikalavimui tenkinti. Šio instituto taikymas gali būti neveiksmingas vien dėl to, kad ieškovas nebus suinteresuotas, įdėjęs didelių pastangų laimėti bylą ir gaišęs savo laiką, gauti vienodą naudą su kitu kreditoriumi, kuris bankroto proceso metu nereiškė jokių pretenzijų ar nebandė apginti savo interesų kitais būdais.
9. Griežtas netiesioginio ieškinio sąlygų reglamentavimas ir netikslus formulavimas lemia sunkų šio instituto įgyvendinimą. Skirtingai nei *actio Pauliana*, teismų suformuotos praktikos šioje srityje beveik nėra, todėl kreditoriui paliekama teisė savo nuožiūra spręsti dėl netiesioginio ieškinio tinkamo taikymo.
10. Netiesioginis ieškinys nėra veiksmingas kreditorių interesų gynybos būdas, nes įstatyme nėra tiesiogiai išreikštos šalių procesinės padėties nuostatos, o pagal teismų suformuotą praktiką ieškovu laikomas skolininkas, o ne pats kreditorius. Tai sudaro prielaidą, kad kreditorius neturės teisės pareikšti netiesioginį ieškinį vien dėl atsiradusios ieškinio tapatumo problemos. Taip nutinka, kai skolininkas pats pareiškia ieškinį ir iškart jo atsisako, nes atsisakius ieškinio antrą kartą nelieka galimybės pareikšti tapataus ieškinio.
11. Įrodymų prieinamumo ir surinkimo ieškiniui pagrįsti problema – papildomas netiesioginio ieškinio instituto taikymo trūkumas. Tokia padėtis gali atsirasti dėl netinkamų administratoriaus veiksmų ar administratoriaus funkcijų nevykdymo, arba jei įmonės vadovai atsisako perduoti visus įmonės dokumentus, perduoda ne visus ar pateikia suklastotus dokumentus. Net ir surinkus

visus dokumentus, nustatyti oficialų įmonei priklausantį turtą ir skolininkus gali būti sudėtinga, nes pastebima tendencija kurti įmonių tinklus, kai kelios įmonės įsteigiamos panaudojant tą patį turtą ir bankroto atveju įmonės manipuliuoja turtu perduodamos jį kitomis bendraturtėmis įmonėmis.

12. Bankroto procedūrų vykdymas ne teismo tvarka Lietuvoje nėra populiarus kreditorių apsaugos būdas dėl to, kad nors kreditorių susirinkimas priima sprendimus savo nuožiūra ir jo kompetencija šiame procese yra prilyginta teismui, tačiau kreditorių susirinkimo nariai dažnai neturi tinkamos kvalifikacijos, kompetencijos ir patirties šioje srityje.
13. Bankroto procedūrų vykdymo ne teismo tvarka veiksmingumą žlugdo įstatyme suformuluota nuostata, kad tokiu atveju tarp šalių negali būti jokių ginčų. Bankroto procese tai vargu ar įmanomas dalykas. Kilus šalių ginčui, bankroto procesas paprastai pereina į teisminį bankroto bylos nagrinėjimą.
14. Darbe iškelta hipotezė pasitvirtino tik iš dalies. Netiesioginis ieškinys, kaip specialus kreditorių interesų gynbos būdas, bankroto procese nėra veiksmingas, nes įstatyme nėra tiesiogiai išreikštos šalių procesinės padėties nuostatos bei sudėtinga surinkti įrodymus ieškiniui pagrįsti. Tačiau *actio Pauliana* institutas veiksmingai užtikrina kreditorių teisėtus interesus, pasižymi gausia teismų praktika, įstatyme suformuotos aiškios sąlygos padeda pagrįsti ieškinį.

PASIŪLYMAI

1. Siūlytina pakeisti ĮBĮ suformuluotus pareiškimo dėl bankroto bylos pagrindus atsižvelgiant į įstatyme pateiktą nemokumo apibrėžimą. ĮBĮ 4 straipsnyje išvardytos sąlygos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo turėtų būti konstatuojamos kaip papildomi įrodymai nemokumo sąvokai pagrįsti. Prioritetas turėtų būti teikiamas reabilitaciniam tikslui ir bankroto byla įmonei turėtų būti keliami tik tada, kai teismui išanalizavus visus įrodymus nelieka abejonių, kad įmonė yra nemoki, t. y. nustatomas visiškas, ne laikinas, įmonės nemokumas.
2. Siūlytina nustatyti, kad pakartotinai pareikštas ieškinys dėl bankroto bylos iškėlimo tam pačiam atsakovui ir dėl to paties dalyko teismo turi būti ne atmetamas, o iš naujo svarstomas ir vertinamas. Tokį požiūrį gali nulemti atsiradimas naujų aplinkybių, kurios gali būti svarbios bankroto bylos iškėlimui.

3. Teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus suteikta kiekvienam kreditoriui, tačiau atsižvelgiant į bankroto proceso tikslus siūlytina, kad apskūstus kreditorių susirinkimo sprendimus teismas turėtų stabdyti ir taikyti laikinąsias apsaugos priemones tik tada, kai yra pagrįstų prielaidų, jog kreditorius, kuris apskundė kreditorių susirinkimo sprendimus, gali turėti įtakos sprendimui priimti. Todėl teismas turėtų atsižvelgti į turimą įtaką sprendimų priėmimui, t. y. į balso teisę, galinčią daryti įtaką kreditorių susirinkimo sprendimams.
4. Atsižvelgdamas į kreditorių interesus teismas turėtų formuoti praktiką, kad visiems kreditoriams (neatsižvelgiant į tai, kad reikalavimas ginčijamas) būtų suteikiama teisė jau pirmajame reikalavimų tvirtinimo etape ginčyti kitų kreditorių pareikštus reikalavimus. Tokia sistema ne tik užtikrintų visų kreditorių teisę į veiksmingą bankroto procesą ir interesų apsaugą, bet ir suteiktų teismui galimybę surinkti visus teisinius, faktinius įrodymus ir prieštaravimus bei analizuoti juos visus kaip visumą, tam tikslui atmetant ar patikslinant kreditorių reikalavimus. Šiame etape teismui galutinai išsprendus visus ginčus, bankroto procesas galėtų vykti greičiau ir sklandžiau.
5. Atsižvelgiant į *actio Pauliana* institutą siūlytina, kad tiek neatlygintinas, tiek dvišalis sandoris galėtų būti pripažintas negaliojančiu, neatsižvelgiant į trečiojo asmens sąžiningumą ar nesąžiningumą. Tai sudarytų sąlygas lengviau pagrįsti *actio Pauliana* ieškinį.
6. Išanalizavus netiesioginio ieškinio trūkumus, siūlytina tokiose bylose ieškovu laikyti ne skolininką, o kreditorių, įgyvendinančių skolininko teises, kurių jis pats neįgyvendino. Kreditorius turėtų įgyti ieškovo procesines teises, atsižvelgiant į skolininko padėtį, pavyzdžiui, disponavimą ginčo objektu, numatant, kad kreditorius negali atsisakyti ieškinio, nebent skolininkas su tuo sutinka. Skolininko procesinė padėtis turėtų būti kaip bendraieškio, numatant tam tikrus apribojimus ginčo dalyku, t. y. kad skolininko atsisakymas galimas tik kreditoriaus sutikimu ir tik teismui įvertinus galimybę, kad skolininkas turi realią galimybę patenkinti kreditoriaus reikalavimą.
7. Įstatymų leidėjas privalo suderinti bankroto procedūrų vykdymo teismine tvarka ir ne teismo tvarka santykį. Kai vykdamas bankroto procedūras ne teismo tvarka kyla teismine tvarka spręstinių ginčų, teisėjui išnagrinėjus tuos ginčus byla galėtų būti grąžinama kreditorių susirinkimui toliau vykdyti procesą ne teismo tvarka.

LITERATŪROS SĄRAŠAS**NORMINIAI TEISĖS AKTAI**

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 82-2478.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas // Valstybės žinios, 2008, Nr. 65-2456.
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju(1) skirsniu įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 4-112.
8. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo // Valstybės žinios. 2010, Nr.143-7339.
9. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas dėl bankroto administratorių veiklos kontrolės taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4181.
10. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas dėl teismo skiriamo bankroto administratoriaus kandidatūros derinimo taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios. 2009, Nr. 89-3818.
11. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2002 m. teikiamo Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo Ketvirtuoju(1) skirsniu ir 131 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-1911.
12. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas dėl duomenų apie bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės parduodamo iš varžytynių turto formos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2012, Nr. 31-1481.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

13. Adomavičiūtė G. Netiesioginis ieškinytis, kai skolininkas nenori įgyvendinti savo teisių // Juristas. 2009, Nr.12. P. 3–7.

14. Ambrasienė D., Baranauskas E. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis: ketvirtoji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
15. Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // *Jurisprudencija*. 2003, Nr. 37(29) P. 50–58.
16. Andriulevičiūtė R., Survilaitė R. Bankroto reglamentavimo dabartis ir ateitis Lietuvoje // *Juristas*. 2008, Nr. 7-8. P. 17–24.
17. Augaitė D. *Actio Pauliana* // *Jurisprudencija*. 2004, Nr. 55 (47) P. 5–18.
18. Bernotaitė K. Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai // *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 77(69).
19. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
20. Goldammer Y., Plaušinitis S. Vokiečių–lietuvių kalbų žodynas teisininkams. Vilnius: TEV, 2005.
21. Jakutytė A. Netiesioginis ieškinys – specialus kreditoriaus interesų gynimo būdas // *Justitia*. 2006, Nr. 2(60). P. 50–60.
22. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R. ir kt. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia. 2009.
23. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2011.
24. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003.
25. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // *Jurisprudencija*. 2005, t. 77(69). P. 33–40.
26. Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika // *Justitia*. 2007, Nr. 2(64). P. 2–21.
27. Smaliukas K. Kreditoriaus interesų apsaugos priemonės bankroto atveju // *Juristas*. 2007, Nr. 10. P. 10–15.
28. Vanhara D. Kreditoriaus teisės ginčyti skolininko sudarytus sandorius (*actio Pauliana*) probleminiai aspektai // *Juristas*. 2009, Nr. 11. P. 1–6.
29. Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R. ir kt. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Vilnius, 2006.

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ PRAKTIKA

1. Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobuota Lietuvos

- Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. 33 // Teismų praktika. 2001, Nr. 16.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga. Teismų praktika, 2008, Nr. 29.
  3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“, Nr. 33.
  4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gegužės 27 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-772/2002 (UAB „Eura“ v. Kauno mokytojų profesinė sąjunga, S. P., trečiajam asmeniui Kauno miesto 18-tojo notarų biuro notarei B. G. dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu), kat.: 31.6.1.
  5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 3 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-710/2002 (BAB „Litimpeka bankas“ v. UAB „Pajūrio paslaptys“, Lietuvos ir Vokietijos UAB „Hoja“, UAB „Parex lizingas“, F. P. firma), kat. 15.2.1.1; 25.8.1; 31.6.1; 31.5; 37.8; 40.6.
  6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-1152/2003 (AB Lietuvos žemės ūkio bankas v. UAB „Via rex“ ir UAB „Germartė“), kat.: 31.6.1.
  7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 9 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-166/2005 (V. S. v. Vilniaus miesto savivaldybė, trečiasis asmuo UAB „Lazdynų būstas“), kat. 50.11.2.
  8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-573/2005 (AB „Rameksta“ v. V. J. K., tretieji asmenys J. K., R. I. ir S. Ž., dėl valdybos nutarimo ir pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančiais), kat.: 35.6.1; 41; 114.5; 114.12.
  9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-17/2006 (VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Cetarium“, UAB „Ortofina“ ir R.G.K), kat.: 31.6.1; 37.7.
  10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 16 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-146/2007.
  11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-178/2008 (BUAB „Liūto vaistinė“ v. UAB „Optivita“ dėl sutarčių pripažinimo negaliojančiomis), kat.: 35.6.1.
  12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-199/2008 (atsakovo UAB „2B Pack“ kasacinis skundas dėl Šiaulių apygardos

- teismo 2005 m. gruodžio 29 d. sprendimo ir Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 19 d. nutarties peržiūrėjimo c. b. UAB „Arisanda“ v. UAB „2B Pack“ dėl skolos, delspinigių, palūkanų priteisimo; trečiasis asmuo UAB „CBUR“), kat.: 94.2.5; 37.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 28 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-587/2008 (UAB „Multiimpex“ v. UAB „Eneka“, UAB „Bendida“ dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais; trečiasis asmuo R. A. P.), kat.: 35.6.1; 126.2.
  14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 31 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-339/2009 (BUAB „Vinukas“ v. UAB „LCL“, Danske bank A/S), kat.: 35.6.1; 41.
  15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-369/2009 (AB DnB NORD bankas dėl finansinio reikalavimo patvirtinimo UAB „Vaiba“ bankroto byloje), kat.: 98.4; 126.5; 126.8.
  16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 24 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-593/2009 (Lietuvos aukštosios jūreivystės mokykla v. R. D., A. R. D., R. D., J. D. dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais; trečiasis asmuo – Klaipėdos miesto 4-ojo notarų biuro notarė G. K.), kat.: 21.4.2; 24.3; 35.6.1.
  17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 1 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-15/2010 (AB „Rytų skirstomieji tinklai“ v. BAB „Alytaus tekstilė“, UAB „Marijampolės gelžbetonis“ dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu ir restitucijos taikymo), kat.: 35.6.1; 41.
  18. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-427/2001 (V. Vaitelavičiūtė v. UAB „Skuodo riešutas“), kat.: 31.6.2; 96.
  19. Lietuvos apeliacinio teismo CBK 2003 m. balandžio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2-154/2003 (V. Keršys, J. Storta v. UAB „Eiresta“), kat. 125.1.
  20. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 6 d. nutartis c. b. Nr. 2-196/2006 (UAB „Reprodukcija“ v. UAB „Klaipėdos reklamos centras“), kat. 126.2.
  21. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2007 m. rugpjūčio 2 d. nutartis c. b. Nr. 2-504/2007 (A.K. v. UAB „Barklita“), kat.: 121.20; 126.5.
  22. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 20 d. nutartis c. b. Nr. 2-207/2008 (atskirasis skundas dėl nutarties, kuria atmetas prašymas dėl termino kreditoriniam reikalavimui pareikšti atnaujinimo ir kreditorinio reikalavimo patvirtinimo V. B. individualios įmonės bankroto byloje), kat. 126.5.

23. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 26 d. nutartis c. b. Nr. 2-361/2009 (UAB „Tavydas“ ir UAB „Scandex“ atskirasis skundas dėl Vilniaus apygardos teismo 2009 m. sausio 26 d. nutarties, kuria iškelta UAB „Baltų statyba“ bankroto byla), kat. 126.3.
24. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 22 d. nutartis c. b. Nr. 2A-233/2009 (pagal G. M. ieškinį atsakovams E. G. A., R. V., D. S., S. T. (K.), R. M., D. D., S. M., V. M., A. A., R. M., J. V., G. P. dėl skolos priteisimo, trečiasis asmuo Gyvenamojo namo statybos bendrija Nr. 385.), kat. 27.3.1.9.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 11 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-50/2010 (AB SEB bankas v. UAB „Inrent“ ir UAB „Kavaska“ dėl priverstinio skolos išieškojimo).
26. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-524/2010 (pagal pareiškėjo atskirąjį skundą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo dalies pripažinimo negaliojančiu), kat. 106.8.1.
27. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1036/2010 (pagal trečiojo asmens kreditoriaus G. J. atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2010 m. sausio 20 d. nutarties, kuria patvirtinti UAB „Solestina“ kreditoriniai reikalavimai), kat. 126.5.
28. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 24 d. nutartis c. b. Nr. 2-840/2011 (UAB „Usė“ ir AB DnB NORD bankas (tretieji asmenys UAB „Inkaso“, UAB „Alvora“, AB „Panevėžio statybos trestas“) v. UAB „Archidis“ dėl bankroto bylos iškėlimo), kat.: 126.2., 126.3.
29. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 28 d. nutartis c. b. Nr. 2-1126/2011 (Vilniaus apskr. VMI, suinteresuoto asmens BUAB „Lietuvos aidas“ bankroto administratoriaus atskirieji skundai dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 3 d. nutarties), kat. 126.5.
30. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 10 d. nutartis c. b. Nr. 2-1746/2011 (UAB „Conlex“ ir VSDFV Vilniaus skyrius v. UAB „BTS Group“ dėl bankroto bylos iškėlimo, tretieji asmenys UAB „Šventaragio slėnis“, Ž. K., S. N., E. L., T. J., K. A., E. R.-Svirskė, UAB „Panorama LT“ ir Vilniaus AVMI), kat.: 126.2.; 126.3.
31. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis c. b. Nr. 2-1686/2011 (atskirasis skundas UAB „VSA Holding“ v. Prekybos namai „Lina“), kat.: 99.4; 122.3.
32. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. liepos 1 d. nutartis c. b. Nr. 2-1929/2011 (AB „Linas“ atskirasis skundas dėl Kauno apygardos teismo 2011 m. gegužės

- 11 d. nutarties, kuria atmetas skundas dėl kreditorių susirinkimo nutarimo panaikinimo, UAB „Domus Palanga“ bankroto byloje), kat. 126.5.
33. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. liepos 7 d. nutartis c. b. Nr. 2-1920/2011 (AB DnB NORD bankas v. UAB „Macro Investment“ dėl bankroto bylos išskėlimo; trečiasis asmuo AB „Panevėžio statybos trestas“), kat.: 126.2.; 122.2.
34. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-2092/2011 (UAB „Valsva ir Ko“ v. UAB „Viredas“, trečiasis asmuo UAB „Viredas“ vadovas E. G., dėl bankroto bylos išskėlimo), kat. 126.2.
35. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. liepos 17 d. nutartis c. b. Nr. 2A-471-360/2009.
36. Kauno apygardos teismo 2011 m. liepos 18 d. nutartis c. b. Nr. 2-2932-230/2011 („Kančo studija“ v. B UAB „Fugetė“ dėl kreditorinio reikalavimo patvirtinimo ir bankroto proceso ne teismo tvarka nutraukimo).

KITI ŠALTINIAI

1. www.lat.lt // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo internetinė svetainė.
2. www.apeliacinis.lt // Lietuvos apeliacinio teismo internetinė svetainė.
3. www.bankrotodep.lt // Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos internetinė svetainė.
4. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/metodine1.pdf> (žiūrėta 2012-01-20) // Įmonių bankroto valdymo departamentas; Dėl kreditorinio reikalavimo perleidimo ir naujojo kreditoriaus reikalavimo tenkinimo eilės.
5. www.infolex.lt/portal/start.asp%3Fact%3Dnews%26Tema%3D38%26str%3D2675+Tiesiog+vyksta+grandininis+pinigu+ir+kito+turto+investavimas+i+steigiamu+bendroviu+akcijas,+neseniai&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (žiūrėta 2011-11-10) // Čaikovski A. Kreditoriaus teisių ir interesų apsaugos galimybės iki ir po liepos 1 d.
6. <http://www.wisegeek.com/what-is-insolvency.htm> (žiūrėta: 2011 10 10) // Wise Geek. What is insolvency?
7. <http://www.stat.gov.lt/lt/search/?PHPSESSID=03dc411e2da465d3119a384920c0b9c2&q=bankrotas&x=0&y=0> (žiūrėta: 2011 12 14) // Lietuvos Respublikos statistikos departamento pateikiama informacija, susijusi su bankroto bylomis.
8. <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php> (žiūrėta: 2011 11 14) // Įmonių bankroto departamento pateikiama informacija, susijusi su bankroto bylomis.
9. http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_fin_lt.htm // Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercijos bylose. Bankrotas – Suomija.

Kreditoriaus interesų gynimo būdų taikymo kartu su Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymu aktualijos ir problematika

SANTRAUKA

Lietuvoje 2008 m. įsivyravus ekonominei krizei, pastebimai išaugo įmonių bankrotų skaičius. Tokia padėtis paskatino detalizuoti ir išnagrinėti kreditoriaus interesų gynbos būdus bei pateikti probleminius klausimus ir galimus bankroto bylų sprendimo variantus.

Šiame darbe pirmiausia atskleidžiamos teorinės nemokumo, bankroto sąvokų reikšmės, jų taikymas bankroto procese ir pateikiama lyginamoji analizė su kitais įstatymais. Šių sąvokų netinkamas suvokimas ir interpretavimas sukelia neigiamų padarinių kreditoriams, jau pirmoje stadijoje teikiant teismui ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo.

Atsižvelgiant į tai, kad įmonių bankroto įstatyme nėra tiesiogiai reglamentuotų kreditoriaus interesų gynbos būdų, remiantis CK šeštosios knygos IV skyriumi galima teigti, kad *actio Pauliana* ir netiesioginis ieškinys bankroto byloje suteikia teisę kreditoriui juos reikšti bei ginti pažeistus interesus. Todėl darbe siekiama sistemiškai ir aiškiai detalizuoti šiuos institutus, aptarti jų taikymo specifiką bankroto bylose, įvertinti suformuotą teismų praktiką šių ieškinų taikymo srityje, pateikti probleminius aspektus ir tam tikrus pasiūlymus bei galimus sprendimų variantus.

Taip pat darbe analizuojamas ir vertinamas kreditorių interesų užtikrinimas įmonės bankroto procedūras vykdant ne teismo tvarka. Pateikiami šio gana retai bankroto bylose taikomo būdo privalumai ir trūkumai.

Atlikus tyrimą, išanalizavus šaltinius ir teismų praktiką, padaromos išvados nagrinėjamaisiais klausimais, pagrindžiama darbo pradžioje iškelta hipotezė, pateikiami tam tikri pasiūlymai, galimai padėsiantys dar veiksmingiau užtikrinti kreditorių interesų gynbos būdus.

Pagrindiniai žodžiai: bankrotas, nemokumas, pažeistos kreditoriaus teisės, *actio Pauliana*, netiesioginis ieškinys

Problems and issues of the remedies of creditor's interests adjusting the Bankruptcy law of the Republic of Lithuania

SUMMARY

The number of corporate bankruptcies in Lithuania rose significantly during the economic crisis that began in 2008. This situation stimulated to do the analysis and investigate the remedies of creditor's interests, indicate the problematic issues and offer possible solutions during the bankruptcy proceedings.

In this paper, author revealed the definitions of terms "insolvency" and "bankruptcy", explained the opportunities how to use them during the bankruptcy process and did the comparative analysis with other laws. Inadequate understanding of these concepts and their interpretation causes the negative effects to creditors, especially in the first stage of the proceedings in bankruptcy.

Bankruptcy law does not directly regulate the remedies of the creditor's interests. In accordance with Section 6 of Civil Code of the Republic of Lithuania there may be proposed that *Paulian action* and oblique action in the bankruptcy case gives creditor the right to express and defend the interests which are affected. Therefore the work aims to specify the following institutions systematically and explicitly, define the specifics of bankruptcy proceedings, assess the case-law of these actions and submit problematic issues as well as some suggestions of possible solutions.

Moreover, assurance of creditor's interest is analyzed and evaluated when bankruptcy proceedings take place in non-judicial way. Advantages and disadvantages using this rare method in bankruptcy cases are also explained.

Finally, analysis of scientific sources, evaluation of case law and the investigation gave the opportunity to make conclusions and justify the hypothesis. The author of this paper offers recommendations that may help to ensure the remedies of creditor's interest more effectively.

Key words: bankrupt, insolvency, violated creditors rights, Paulian action, oblique action.